

**BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
KERESKEDELMI, VENDÉGLÁTÓIPARI
ÉS IDEGENFORGALMI KAR**

Infláció napjainkban és az optimális válságkezelés

Konzulens:

Dr. Pintér Tibor

Mb. Tanszék vezető, főiskolai docens

Készítette:

Csöndör Bence

Turizmus Vendéglátás

Kereskedelmi vendéglátás

2022

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	2. oldal
1.1 Hipotézis	3. oldal
1.2 Kutatás	4. oldal
1.3 Tendenciák	5. oldal
2. SZAKIRODALMI HÁTTÉR	6. oldal
2.1 Mi az infláció?	6. oldal
2.2 Az infláció mérése	7. oldal
2.3 Monetáris felügyelet	9. oldal
3. INFLÁCIÓ NAPJAINKBAN	10. oldal
3.1 Lassuló növekedés	10. oldal
3.2 Gyorsuló pénzromlás	10. oldal
3.3 Megalapozott optimizmus?	12. oldal
3.4 Baljóslatú előzmények	13. oldal
4. TÖRTÉNELMI PÉLDA: AZ 1970-ES ÉVEK INFLÁCIÓJA	16. oldal
4.1 Rendszerszintű átalakulás	17. oldal
4.2 Korszakváltás a jegybanki politikában	19. oldal
4.3 Szigorú monetáris kondíciók	20. oldal
4.4 Napjaink harca a 70-es évekkel	21. oldal
4.5 A hidegháború ára?	22. oldal
4.6 A kibocsátási rés szerepe	22. oldal
5. KUTATÁS	24. oldal
5.1 Kritikus bérkérdés	24. oldal
5.2 A kutatás célja, hipotézisek	25. oldal
5.3 Kutatásmódszertan	31. oldal
5.4 Fogyasztói várakozások (kutatási eredmények)	32. oldal
5.5 Kormányzati intézkedések	39. oldal
5.6 Következtetések	40. oldal
5.7 Összefoglalás	41. oldal
6. FELHASZNÁLT IRODALOM	48. oldal

1. BEVEZETÉS

Mindenekelőtt szeretném megköszönni, hogy időt szán szakdolgozatom elolvasására! Jelen dolgozatom témáját az infláció, mint az egyik legismertebb közgazdaságtani jelenség adja, amelynek kapcsán a rendelkezésre álló szakirodalom, történelmi példa és az aktuális válsághelyzetre vonatkozó, saját, primer kutatásom alapján azt próbálom körbejárni, hogy az elkövetkező időkben milyen hatásokkal lehet számolni az összetett háterű áremelkedési folyamatok következményeként.

A kérdés aktualitása mellett a témaválasztásomat az is motiválta, hogy az infláció, azaz az úgynevezett (ún.) tartós árszínvonal-emelkedés mértéke, üteme jellemzően fundamentális összetevője a globális és az országon belüli gazdasági folyamatoknak, egyszersmind a társadalmi hatása is jelentős, mivel döntően befolyásolja az emberek megélhetési színvonalát azáltal, hogy a fogyasztói árak szintjétől függ az elkölthető jövedelmek vásárlóértéke. A fogyasztási kiadások növekedése szükségszerűen magával hozza az inflációkövető béremelések iránti igényt, amely a megemelkedett működési költségek mellett tovább terheli a munkaadó vállalatokat és így hatással van az inflációra is. Emellett, a pénzügyi kormányzat monetáris döntései, inflációfékező szándékkal bevezetett, fiskális politikai intézkedései ugyancsak befolyásolják a lakosság és a cégek életkörülményeit és így végsősoron az ország gazdasági teljesítményének alakulását.

A koronavírus-járvány lezárásokkal terhelt hullámai után az egyes országok nemzetgazdaságaiban – úgy globálisan, ahogy Európa szerte – fokozott hatással jelent meg az infláció, amely Magyarországon kicsúcsosodni látszik és a várakozások szerint csak 2023 második felében mérséklődhet valamelyest. Az infláció az orosz-ukrán konfliktussal, az energiaválsággal közvetlenül érintett régióinkban, sőt, tőlünk nyugatabbra is meghatározza a lakosság fogyasztását és a vállalkozások működtetését, jövőbeni kilátásait, vagyis az egyes nemzetgazdasági területek versenyképességét. Ezzel együtt látható az is, hogy az orosz-ukrán háborús konfliktushoz földrajzilag közel eső gazdasági területeken az áremelkedés üteme magasabb, mint a nyugati országokban, így annak hatásai is erősebben jelentkeznek.

A külpiaci folyamatok által „rángatott” belső inflációra klasszikus állami intézkedésekkel és szigorú monetáris politikai döntésekkel adható érdemi válasz, amelyeknek ugyanakkor időbe telik a hatása, miközben ezen központi döntések esetenként egymásnak ellentmondanak, eredményességük kérdésesek. A gyors ütemben emelkedő infláció rövid idő

alatt befolyásolja a növekedést célzó nemzetgazdasági stratégiákat – a monetáris politika számára minden bizonnyal a fő kérdés az, hogy ez a torzító hatás mennyire bizonyulhat tartósnak a szigorú kamatpolitikai intézkedések mentén, míg a politikai-gazdasági kormányzatnak azt is figyelembe kell vennie, hogyan tudja megőrizni eddigi népszerűségét az áremelkedéseknek leginkább kitett, alacsonyabb jövedelmű társadalmi csoportok körében.

1.1 Hipotézis

Vajon elképzelhető, hogy az előttünk álló években tartósan kialakul az inflációs válság, illetve, a folyamat már jelenleg is tart? Milyen gazdasági, társadalmi következményekkel lehet számolni a tartós áremelkedések hatására elnehezült fogyasztás tükrében? Miként reagálhat erre az ország vezetése?

Ezekre az összetett kérdésekre próbálok érdemi válaszokat találni a munkám során, amelynek elméleti alapját a világgazdaság hasonló, 70-es évekbeli válsághelyzetének áttekintése, az akkori következtetések figyelembevétele, a mostani időszak döntései, illetve az aktuálisan rendelkezésre álló adatsorokból készült előrejelzések, elemzések is adják.

Megjegyezni kívánom, hogy napjaink inflációs folyamatait több szempontból is meg kell vizsgálni, ám a terjedelmi korlátok miatt ezen vetületek közül csupán néhányat emelhetünk ki a szakdolgozatban. Elsősorban kiemelendő, hogy egy globális folyamatról van szó, amikor nem csak Magyarország gazdasági növekedését fékezi a vártnál magasabb inflációs ráta, amelyet ugyanakkor számtalan külső és belső tényező, makrogazdasági összefüggés, geopolitikai esemény befolyásol. A recessziós kockázatok az egész világ gazdaságában éreztetik a hatásukat.

A történelem során a monetáris politikának már meg kellett küzdenie a magas inflációval. A dolgozatban a pénzelértéktelenedés jelenlegi folyamatát az 1970-es években lezajlott válság jellemzőivel fogom összevetni, amelynek eredményében esetenként azonos, más esetben eltérő tényezők, vagyis összességében vegyes megállapítások várhatók, ami azt is jelenti, hogy nem lehet teljes mértékben a múltbeli recessziós tapasztalatok alapján orvosolni a mostanra kibontakozó inflációs válságot, bár zsinórmértékként szolgálhatnak az egykori tapasztalatok. Mivel az inflációs válság jelenleg is tart, sőt, még nem érte el a csúcspontját, egyelőre – főként a háborús konfliktus elhúzódása miatt – nem lehet teljes bizonyossággal megállapítani, hogy melyek a hatékony válságkezelés legbiztosabb módjai.

1.2 Kutatás

Az elméleti kutatás mellett szakdolgozatom megállapításaihoz primer kutatást is végeztem, amelyhez saját kérdésekből összeállított, internetes kérdőívet használtam. A kérdőívben egyrészt általánosan kérdeztem a válaszadókat arról, hogy egy esetlegesen bekövetkező recesszió esetén a válság mely típusa a legvalószínűbb, és az mennyi időn belül milyen közvetlen vagy közvetett hatással lehet a nemzetgazdaságra, illetve az egyének, vállalatok életére.

A választható lehetőségek között az alábbiak szerepeltek:

1. Adósságválság
2. Bankválság
3. Inflációból eredő válságok
4. Árfolyamválság

Az előzetes várakozásaimnak megfelelően a válaszadók meghatározó többsége jelenleg is tudatában van az inflációból eredő válság jelenlétének, és érzékeli annak különböző vetületeit, amely annak is köszönhető, hogy a közvéleményt formáló médiában rendszeres és részletes figyelmet szentelnek a mindennapi életben is elkerülhetetlenül érzékelhető gazdasági-társadalmi jelenségeknek.

A kérdőívben további kérdéseket is feltettem az inflációval kapcsolatban – például, hogy melyek lehetnek a kiváltó okai, kísérő jelenségei –, emellett a kormány monetáris politikájával, infláció-fékező szándékkal bevezetett, fiskális intézkedéseivel kapcsolatban kértem véleményt. A kutatásban az érzékelt árváltozások felmérésére egy fogyasztói kosarat is összeállítottam a jellegzetes, általam kiválasztott termékekből, amelyeket az alábbi táblázatban soroltam fel.

Élelmiszerek	Sajt	Cukor
	Liszt	Étolaj
	Tojás	Tej
	Csirkemell	Sertéscomb
	Fehér kenyér	
Alkoholos italok és dohány árú		
Üzemanyag		

Ezen termékek kapcsán egy 1-4-ig terjedő Likert-skálán kellett értékelniük a válaszadóknak, hogy mennyire volt érzékelhető számukra a mindennapi bevásárlásaik során az adott árucikkek áremelkedése.

1.3 Tendenciák

Ahogy arra a kutatási eredmények összegzése előtt számítottam, az inflációhoz kapcsolódó gazdasági folyamatok jelenségeivel a válaszadók nagyjából tisztában vannak, érzékelik azokat a maguk életében, a vállalkozásuk működtetése során. A többség viszonylag reális képet alkot arról, hogy a válság tünetei miként jelentkeznek az országban – úgy is, hogy a felmérések szerint az átlagfogyasztó jellemzően nagyobbban, anyagilag megterhelőbbnek érzi a fokozott árnyomást, mint amekkora mértékű az a valóságban.

A fogyasztói kosár kapcsán kapott válaszokból egyértelműen igazolódott, hogy a vásárlói magatartásban az árérzékenység alapvető tulajdonság lett napjainkra, még a nemzetgazdasági átlagnál magasabb bérből élők körében is – igaz ugyan, hogy az attitűd fokozatai szoros összefüggésben állnak egy adott háztartás havi bevételeinek alakulásával. A pénzügyileg kiszolgáltatottabb rétegek számára megterhelőbb és a várakozásaik szerint rosszabb következményekkel járhat a fogyasztói árak tartós, nagy arányú emelkedése már az alapvető élelmiszerek esetén is.

Ezzel együtt általánosan megfigyelhető a pesszimista várakozások túlsúlya az elkövetkező időszakban várható következmények kapcsán, ami utal arra is, hogy nincs könnyű dolga a közgazdaságtani elméletekre, korábbi évtizedekben tapasztalt, hasonló folyamatok gyakorlatára támaszkodó döntéshozóknak az inflációs válság eredményes kezelésében.

2. SZAKIRODALMI HÁTTER

2.1 Mi az infláció?

Napjaink egyik legtöbbet emlegetett pénzügyi mutatója az infláció, amely alapvetően tartós árszínvonal-emelkedést jelent, vagyis a piaci alapon működő gazdaságokban a pénz értékének, vásárlóerejének csökkenését jeleníti meg az alapján, hogy miként emelkedik a termékek (fogyasztási cikkek) és szolgáltatások, illetve a termelési tényezők átlagára.

Az árszínvonal változását, az árindexet a módosult árak és a kiindulási alapot adó bázisárak hányadosa mutatja meg, amely hányados az ún. inflációs ráta. (Az árak nem azonos mértékben emelkednek, ezért az infláció folyamatában rendre megváltoznak az árarányok, a relatív árak is.)

Az infláció, mint fogalom, latin eredetű orvosi kifejezés, jelentése: felfúvódás. Használata az amerikai polgárháború (1861-1865) után terjedt el a közgazdaságtanban, amikor a termékek nemesfémbe (ércpénzbe) kifejezett értéke ugyan nem változott, a papírpénzben mért árak viszont egyidejűleg „felfúvódott”, vagyis számszerűen megnőtt a fedezet nélküli papírpénz mennyisége. Az azóta eltelt években megfigyelhető, hogy a kormányok, jegybankok gyakran élnek ezzel az eszközzel a likviditási nehézségek kiküszöbölése érdekében.

A történelem azt is igazolta, hogy a kiugró inflációs folyamatok leginkább háborús körülmények miatt jelentkeznek és erősödnek fel, s ugyan mostanra a békeidőkben is szokványossá vált az árszínvonal folyamatos változása, az extrém ütemben változó áraknak, az inflációs nyomásnak a 2022 februárjában kirobbant orosz-ukrán háborús konfliktus, illetve az európai energiaválság jelenleg is az egyik legnagyobb hajtóereje.

A világon az országok egyharmada támaszkodik fő bevételi forrásként az olyan elsődleges forrásokra, mint az élelmiszerek, ásványi anyagok, energiahordozók. A befektetési döntéseket és a lakossági fogyasztást az inflációs várakozások és mindenekelőtt a nominális kamatlábak meghatározása befolyásolja, emiatt sem elhanyagolandó a közgazdasági jelenség alaposabb vizsgálata, illetve emiatt érthető, hogy a gazdasági döntéshozók számára napjaink egyik legfontosabb kihívása az inflációs válság kezelése.

Tényként kezelhetjük, hogy egy ország lakosságának mindennapjait meghatározó, fogyasztói bizalmi indexet, valamint a cégek üzleti várakozásait – és így végsősoron a gazdasági teljesítményt – jelentős arányban befolyásolja az aktuális és a várható inflációs ráta.

Egy hiánypótló tanulmány ezzel kapcsolatban megállapítja, hogy az infláció egyik jelentős hatása, hogy a pénzmennyiségre kivetett adóként viselkedik. (Az infláció definíciójáról és közvetlen újraelosztási hatásairól, Dr. habil. Varga József, 2007). Eszerint „az infláció adó, olyan értelemben, hogy minden pénztulajdonos reálveszteséget szenved el a pénz tartása következtében. Talán ez az infláció legnyilvánvalóbb újraelosztási hatása, hiszen növekvő árszínvonal esetén közvetlenül érezhető a pénz értékének csökkenése.” – fogalmaz a szakember, aki arra is kitér a tanulmányban, hogy másik, igen markáns hatásként a tervezési, kalkulációs bizonytalanságok jelentkeznek az infláció következtében, amely dezorganizálja a gazdaságot.

Dr. habil. Varga szerint az üzleti bizonytalanságot ilyenkor kevésbé az okozza, hogy változik az általános árszínvonal, hanem sokkal inkább a relatív árak, azaz az árarányok alakulása a felelős. „A nagyobb inflációs ráta nagyobb relatív áringadozásokat, így nagyobb üzleti bizonytalanságot okoz. Az inflációs feltételek mellett megnehezül a kalkuláció, a megalapozott gazdasági tervezés, az üzleti életben bizonytalanság uralkodik el” – vezeti le a folyamatot.

Láthatjuk tehát, hogy a jövő szempontjából alapvetően meghatározó lehet az infláció jelenlegi természetének megfigyelése és a várható gazdasági folyamatok megállapítása, amelyre jelen dolgozatomban érintőlegesen magam is kísérletet teszek.

2.2 Az infláció mérése

Magyarországon a Központ Statisztikai Hivatal (KSH) feladata – konkrét szám adatok alapján – összegezni az inflációt, amelyet a pénzügyi kormányzat szereplőin kívül közgazdászok, piacelemzők, szakértők és spekulánsok sokasága értékkel, illetve a monetáris politikát végrehajtó Magyar Nemzeti Bank illetékesei is rendszeresen elemeznek.

A lakossági fogyasztás szempontjából releváns információkat a fogyasztói árindex (angolul Consumer Price Index, azaz CPI) mutatja meg. Ennek meghatározására a statisztikai hivatal – igazodva a nemzetközi gyakorlathoz – egy olyan termékkosarat állított össze, amelyben mintegy 1100-féle, hazánkban jellemző gyakorisággal vásárolt, napi és tartós fogyasztási cikk szerepel az aktuális és bázisárakkal.

Ezeket arányosan szerepeltetve, a statisztikusok időről időre (havi bontású, évközi és éves összesítésben) összehasonlítják a teljes kosár és így az egyes árucikkek árváltozásait, vagyis megállapítják az infláció aktuális és éves, egzakt mértékét, amelyet a termékek mellett a szolgáltatások igénybevétele is befolyásol.

Mivel az árak alakulása a termelés és a fogyasztás mennyiségét, azok szerkezetét is meghatározza, a KSH nem csak a fogyasztói termékkosárba gyűjtött, tipikus lakossági cikkek esetén méri az árszínvonal változásait, hanem az árstatisztikák az egyes szektorok, árucsoportok, forgalomba kerülő javak (például mezőgazdasági termények vagy ipari termékek) időbeli árváltozásait is figyeli, vagy különböző területi megoszlású, különböző fogyasztói célcsoportok (például nyugdíjasok) esetén is kimutatja az aktuális árindexeket, vásárlóerő-paritást.

Az euroövezetben a fogyasztói árak változását az úgynevezett harmonizált fogyasztóiár-indexszel (angol rövidítéssel HICP) méri az Eurostat, az Európai Unió (EU) statisztikai hivatala.

A HICP harmonizált számításának célja, hogy biztosítsa az EU tagországaiban a nemzetközi összehasonlítást a fogyasztói árak változásában, amely a fenntartható árstabilitást szolgálja. (Módszertani dokumentáció, KSH, 2008) A HICP mérőszámmal jól nyomon követhető az árak változása/infláció az euroövezeti gazdaságokban, amely ráta alapján az Európai Központi Bank (EKB) döntéseket hoz az árstabilitás fenntarthatósága érdekében. Az EKB alapvetően arra törekszik, hogy az infláció – az árak időbeli változásának üteme – alacsony, stabil és kiszámítható, vagyis középtávon 2% maradjon. (Infláció az euróövezetben, EKB, 2022)

Dr. habil. Varga József „Az infláció definíciójáról és közvetlen újraelosztási hatásairól” címmel 2007-ben megjelent tanulmányában úgy fogalmaz, hogy „a közgazdasági irodalom részben még most is adós az infláció hatásainak elemzésével. Nem sokat változott a helyzet, mióta Samuelson és Nordhaus elemezte e területet.” Elemzésük lényege az, hogy az infláció költségeinek meghatározása az egyik legnehezebb feladat a modern makroökonomia számára. (1981: I. 337)

Marton Ádám a 2015-ös Statisztikai Szemle 5. számában pedig a következőt fogalmazta meg: „Azokban az években, amikor valóban „romlik” a pénz, a gazdaság nem működik jó. Az infláció inkább okozatnak tekinthető, mint oknak.” (Gondolatok az inflációról, több évtized távlatában, Marton Ádám, 2015)

2.3 Monetáris felügyelet

Mint azt Dr. habil. Varga a fenti tanulmánya bevezetőjében felveti, az infláció „olyan nagymértékű negatív hatást gyakorol a gazdaságra, amely miatt komoly erőfeszítéseket kell tenni megfékezésére.” Szerinte ez az a körülmény, amely miatt a monetáris politika „a közvetett inflációs szabályozás és az inflációs célkövetés rendszerét a jegybankok legfőbb célkitűzésévé tette.”

Hazánkban a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény jelöli meg a Magyar Nemzeti Bank (MNB) elsődleges céljaként az árstabilitás elérését és fenntartását.

Az MNB elkötelezettségét ez irányba jól mutatja, hogy monetáris politikájuk szerint az alacsony infláció hosszabb távon tartósan magasabb növekedést és kiszámíthatóbb gazdasági környezetet biztosít, mérsékli a lakosságot és vállalkozásokat egyaránt sújtó gazdasági ingadozások mértékét. A jegybank az inflációs célkövetés rendszerében 2005 augusztusától a 3 százalékos középtávú cél körüli infláció biztosításával törekszik az árstabilitás megvalósítására, amelyet 2021-ig, illetve a külső, befolyásoló tényezők következő évi felerősödéséig sikerült is fenntartani. (Inflációs jelentés, MNB, 2022. szeptember)

A jegybank legfontosabb döntéshozó testülete, a Monetáris Tanács negyedévente teljeskörűen áttekinti az inflációs folyamatokat, annak várható alakulását, ez a vizsgálódás az inflációs célkitűzéssel összhangba hozható monetáris kondíciók meghatározásának alapját adja. A Monetáris Tanács a kondíciók meghatározásakor előzetesen számos szempontot megvizsgál, például a gazdasági helyzet várható alakulását, az inflációs kilátásokat, a pénz- és tőkepiaci folyamatokat vagy a stabilitási kockázatokat – ezek mentén születhetnek olyan markáns kamatpolitikai beavatkozások, amelyeket hazánkban és párhuzamosan a globálisan meghatározó jegybankoknál is megfigyelhettünk, válaszul a 2022-ben elszabadult inflációra.

3. Infláció napjainkban

3.1 Lassuló növekedés

A konjunktúra zavartalan évei után 2022 első felében globálisan lassulni kezdett a gazdasági növekedés és az egyes országok számára felerősödtek a lefelé mutató kockázatok, elsősorban a február végén kezdődött orosz-ukrán háborús konfliktus, illetve az európai energiaválság következményeként. A második negyedévben az EU 4,2, az euroövezet 4,1, az USA 1,7, míg Kína mindössze 0,4 százalékos gazdasági növekedést regisztrált az előző év azonos időszakához képest. (Inflációs jelentés, MNB, 2022. szeptember)

Az év során a háborúval kapcsolatos hírek, az erősödő recessziós félelmek, a tartósan magas infláció okozta aggodalmak, a globálisan meghatározó jegybankok kamatpolitikáját érintő várakozások, valamint a koronavírus-járvány fejleményei határozták meg a gazdasági kilátásokat.

Az aggodalmak 2022 vége felé közeledve a Nemzetközi Valutaalap (angolul International Monetary Fund, IMF) októberi előrejelzésében is tükröződtek. (Elemzők: nem lát tisztán az IMF, túl optimista az előrejelzése, Világgazdaság Vg.hu, 2022. 10. 13.)

Eszerint az IMF októberben 0,2 százalékponttal rontotta a 2023. évi globális gazdasági növekedésre vonatkozó előrejelzését az előző, júliusi prognózisához képest. A Nemzetközi Valutaalap szerint a globális gazdaság továbbra is komoly kihívásokkal néz szembe, amelyeket három elhúzódó, markáns hatás alakít: az orosz invázió Ukrajnában, a tartós és egyre szélesedő inflációs nyomás okozta megélhetési válság (reálbérekre nehezedő nyomás, lakóingatlanok áreséséből eredő negatív vagyoni hatások), valamint a kínai gazdasági növekedés lassulása. Előrejelzésük szerint 2023 sokak számára hoz recessziót, ezért a növekedés a világon 2,7, az eurózónában 0,5, az Egyesült Államokban 1%-os, míg Kínában 4,4%-os lehet.

3.2 Gyorsuló pénzromlás

A növekedés meghatározó fékező tényezőjeként az energia- és élelmiszerárak, a globális nyersanyagárak számos országban a várakozásokat felülmúló inflációt eredményeztek. Ezen hatások következményeként az esztendő során az áremelkedések üteme több évtizedes csúcspontokra emelkedett számos országban. Ennek háttérében elsősorban a feldolgozott

élelmiszerek, a tartós iparcikkek, illetve az alkohol-, dohánytermékek árindexének látványos emelkedése állt, úgy, hogy a globális nyersanyagárak, a szállítási költségek növekedése a fogyasztói kosár széles körét érinti.

A fogyasztói árak emelkedése napjainkban globális jelenség. 2022 augusztusában átlagosan 18,0 százalék volt a világban az infláció. (Inflációs jelentés, MNB, 2022. szeptember) Az MNB adatai szerint az egyes kontinensek közül az átlagos infláció Afrikában volt a legmagasabb (26,8 százalék) a nyár utolsó hónapjában, amikor Ausztrália és Óceánia mutatta a legalacsonyabb árdinamikát (6,0 százalék). Dél-Amerikában 26,0 százalék, Ázsiában 19,8 százalék, Európában 12,8 százalék, míg Észak-Amerikában 8,7 százalék volt ekkor az árnyövekedés átlagos üteme. Európán belül az Európai Unió 27 tagállamának inflációja 10,1 százalék volt augusztusban, míg az eurozónában az árak 9,1 százalékkal emelkedtek az egy évvel ezelőtti szinthez képest.

Jól mutatja a külső inflációs hatások egységes erejét, hogy 2022 augusztusában 112 ország közül 53-ban az inflációs ráta már a kétszámjegyű tartományban alakult, amely 20 európai országot érintett. A régiós országokban mért inflációemelkedés szembetűnő volt: Csehországban 17,2 százalékkal, Lengyelországban 16,1 százalékkal, míg hazánkban 15,6 százalékkal emelkedtek az árak augusztus során.

Magyarországon az elmúlt években átlagosan 2-3 százalék között mozgott az infláció, majd a ráta 2021 nyaratól kezdett tartósan emelkedni, amely folyamat idén is tart, sőt, októberre bőven átlépte a lélektani, 20 százalékos szintet.

Az elemzők abban egyetértenek, hogy hazánkban is elsősorban a magas energia-, nyersanyag- és élelmiszerárak emelték meg az inflációt, miközben a termelői árak növekedése közel teljes mértékben begyűrűzött a kiskereskedelmi árakba, amely folyamatot a történelmi léptékben is jelentős kiterjedésű aszály okozta károk fokozták. Azok a kormányzati intézkedések, mint például az üzemanyag-ársapka, az egyes alapvető élelmiszereket érintő árstop, a kamatstop, valamint a háztartási energiaárak 2014-től bevezetett, hatósági szabályozása ugyan valamelyest ellensúlyozták a külső költségtényezők inflációnövelő hatásait, ám ezzel szemben például a lakossági energiaárak emelése 2022 szeptembertől egy éven keresztül további, 2,5-3 százalékos inflációemelkedést idéznek elő.

2022 októberében az éves összevetésben számított infláció historikusan magas, egészen pontosan 21,1 százalék volt hazánkban, amit döntő mértékben az élelmiszerinfláció gyorsulása

okozott. A maginfláció 22,3, az indirekt adóktól szűrt maginfláció pedig 22,2 százalékon alakult, amelyben az előző hónaphoz mért növekedést elsősorban a feldolgozott élelmiszerek átárazásokban jelentkező áremelkedései idézték elő. (Októberben 21,1%-kal nőttek az árak az előző év azonos hónapjához képest, 2022. 11. 09. KSH)

Ez amiatt is érdekes, mivel a magas infláció különösen az alacsonyabb jövedelmű háztartásokban jár kedvezőtlen hatásokkal, ahol a fogyasztási célú kiadások 40 százalékát költik a családok élelmiszerekre. Ezért feltételezhető, hogy a következő évben a lassuló fogyasztási kereslet kényszerűen fékezni fogja az átárazásokat, amivel jó eséllyel megkezdődhet az inflációs lufi leeresztése.

A jegybanki várakozások szerint az infláció összességében átlagosan 13,5-14,5 százalék között alakulhat 2022-ben, míg jövőre beérhet a monetáris politikai szigor és visszafordul az ütemes pénzromlás, egy számjegyre zsugorodik a mutató.

3.3 Megalapozott optimizmus?

A Monetáris Tanács a szeptemberi Inflációs jelentésben négy alternatív forgatókönyvet emelt ki. (Inflációs jelentés, MNB, 2022. szeptember)

Eszerint a lassuló globális konjunktúrával számoló kockázati forgatókönyv az alappályánál alacsonyabb növekedési és inflációs pályát feltételez. A tartósan magasabb energia- és nyersanyagárakkal számoló forgatókönyv szerint az alappályánál magasabb inflációs és alacsonyabb növekedési pálya valósul meg. Az alacsonyabb energia- és nyersanyagárakat feltételező alternatív pálya alacsonyabb inflációs és magasabb növekedési pályával áll összhangban. A másodkörös inflációs hatások erősödését bemutató forgatókönyv pedig az alappályához képest magasabb inflációs pályával kalkulál.

Az MNB alapvetően azzal számol, hogy ugyan az árindexek átmenetileg még tovább nőhetnek, de a 2023-as év első felében egyre markánsabban jelentkezhet a globális nyersanyagárak és a hazai fogyasztás csökkenésének árleszorító hatása, emellett várható a szállítási költségek csökkenése, ahogy a nemzetközi termelési láncokat érintő nehézségek oldódása is, noha közben erősödhetnek a recessziós kockázatok.

A magyarországi infláció 2023 második felében látványosabban mérséklődhet és a monetáris várakozások szerint a fogyasztóiár-index 2024 első felében térhet vissza a jegybanki toleranciasávba.

Ekkorra beérhet a monetáris szigor, amely elősegíti a másodkörös inflációs hatások elkerülését és az inflációs várakozások horgonyzását – vélekedik az idézett jelentésében a központi bank, amely szerint a fogyasztóiár-index 2023-ban a 11,5–14,0 százalékos tartományban, 2024-től pedig 2,5–4,0 százalék között alakulhat.

Azonban féltő, hogy amennyiben a geopolitikai feszültségek, a folytatódó háborús helyzet nyomására a külső sokkhatások továbbra is markánsan kitartanak, a várakozások ellenére kitarthat a magasabb infláció a térségben, így Magyarországon is.

3.4 Baljóslatú előzmények

A pénzromlás mostani folyamata ugyanakkor már a nyilvánvaló okokat felmutató, 2022-es évnél korábban gyökeret vert a globális gazdaságban. Emlékeztet: 2020 elején egy világméretű járvány indult útjára Ázsiából, amely rövid idő alatt Európát, így Magyarországot is elérte. A koronavírus-járvány több hullámban támadta meg az emberek egészségét és az országok gazdaságát is.

A globális koronavírus-járvány rendkívül megterhelő volt az egészségügyi veszélyhelyzettel küszködő országoknak, ahol heteken, hónapokon át több ágazatban a meghatározó piaci részesedéssel rendelkező vállalatok egy részénél leállt vagy csökkentett üzemmódra tért át a termelés. Ez a kényszerű lépés számos kedvezőtlen folyamatot indított el, ami oda vezetett, hogy a járványválságból való kilábalás idején, 2021-ben – a különböző, belső fogyasztást ösztönző fiskális intézkedések következtében – a keresleti piac hamarabb helyreállt mint a kínálati oldal, ez pedig ún. keresleti inflációs helyzet kialakulását idézte elő.

Erről ír tanulmányában Balogh András, aki úgy fogalmaz: „A kilábalás megindulását követően ebben a környezetben a kereslet gyorsabban áll helyre, mint a kínálat, tekintve, hogy a korábbi kapacitásokhoz való visszatérés erőforrás- és időigényes. Ez a súrlódás természetesen vezet el a megemelkedett inflációhoz egy túlkeresletes állapoton keresztül.” (Mi okoz inflációt? – A jegybanki politikák és az infláció kapcsolata, Balogh András, 2021.)

Az egyensúlytalan állapotot tehát a gazdaságpolitikai ágak, a monetáris politika is elősegítette, mivel a gyors regeneráció érdekében hatalmas mennyiségű likviditást juttattak a gazdaságba. (Természetesen a COVID-19 nem csak a kínálati oldalon okozott problémákat, mivel részben keresleti sokk is sújtotta az egyes országok iparágait, bár az csak rövid távon volt érzékelhető.) A két oldal közti szakadékot idehaza tovább mélyíthették a laza fiskális politika jegyében elrendelt olyan gazdaságpolitikai intézkedések, mint például a hitelmoratórium bevezetése, a 13. havi nyugdíj, a gyermekes családoknak kiutalt szja-visszatérítés, fegyverpénz, ágazati

béremelések. Fenti gazdaságvédelmi döntéseknek a kereslet további élénkítése volt a célja, ám potenciálisan hozzájárulhattak az emelkedő inflációhoz.

Ezen likviditási intézkedéseket Balogh András lényegében a „védelmébe veszi” a tanulmányában, amelyben kifejti, hogy „Az 1970-es évek nemzetközi szinten tapasztalt magas inflációját követő években észszerű magyarázatnak látszott, hogy a megfelelő monetáris politika és a látszólag jól működő, uralkodó közgazdasági irányzatok mellett az egyre nyitottabbá váló globális kereskedelem, például Kína belépése a világpiacon támogatta az alacsony inflációs környezetet. Azt követően, hogy a 2008–2009-es válság feltárta a felszín alatt kialakult pénzügyi egyensúlytalanságokat, a jegybankok által a pénzügyi rendszerbe juttatott hatalmas mértékű likviditás nem gyűrűzött be a reálgazdasági szférába, ezáltal az inflációs ráták sem kezdtek emelkedni. A 2008–2009-es válságot elhúzódó kilábalási periódus követte. A gazdaságpolitikai ágak célja többé nem az infláció leszorítása, hanem annak célra emelése volt.” (Mi okoz inflációt? – A jegybanki politikák és az infláció kapcsolata, Balogh András, 2021.)

A közgazdasági elemző ugyanakkor azt is megjegyzi, hogy a koronavírus-járvány utáni egyensúlytalan állapot megtámogatására tett lépések kapcsán a változást az jelenthette a korábbiakhoz képest, hogy a likviditási programok „nagyobb célzottság és erőteljesebb együttműködés mellett mentek végbe a gazdaságpolitikai ágak között”. Ám, mint felhívja a figyelmet, a megemelkedett infláció mögötti tényezőket a döntéshozók többsége ekkor átmenetinek tartotta, amely így nem gyakorolhat tartósan hatást a döntéseikre, amivel pedig konzerválhatják az infláció magasabb szintjeit.

A gazdasági sokk, amely hazánkban is szükségessé tette a likviditási intézkedéseket, ráadásul nem ért véget a világjárvány elvonulásával: 2022 február végén az orosz hadsereg bevonult Ukrajna területeire, és megkezdték a megszállást. Az orosz-ukrán háború idézte elő az energiahordozók és a nyersanyagok robbanásszerű áremelkedését a világpiacon, amely az év során súlyosbította az ellátási nehézségeket és inflációs kockázatot okozott.

Emellett – mivel Ukrajnát jellemzően „Európa éléskamrájának” nevezik – a globális élelmiszer- és nyersanyagpiacon jelentős árfelhajtó hatással bír a háborúban lévő ország mezőgazdasági termelésének leblokkolása is. Ukrajna fő export cikkei a magolajak, kukorica, búza, vasérc, félkész vas. Ezek kiesése a világpiacon kétségtelenül indokolják a külső árnyomást a globális trendekben.

Tovább fokozta főként az európai országok inflációs helyzetét, hogy Oroszországgal szemben nyíltan kiállt az Európai Unió és több olyan gazdasági nagyhatalom, mint például az Egyesült Államok, illetve érdemes még megemlíteni Svájc fellépését is. Az előbb említett államok a nyílt szembenállás jegyében szankciókat róttak ki az orosz gazdaságra, amely a nyersanyagok közül kedvezőtlenül érintette a szén, a vas, az acél, a fa és a cement világpiaci árait, miközben egyre több jel szerint Oroszország esetében nem feltétlenül bizonyulnak hatásosnak a szankciók. A korábbi éveknél jelentősebb magasabb átárazások viszont például a magyarországi inflációra is negatívan, egyfajta ársokként hatnak, amely következmény még mindig megfigyelhető.

Fentiek alapján tehát összességében látható, hogy az infláció mértéke az állami beavatkozások mellett nagymértékben függ a geopolitikai helyzet alakulásától is, azon belül a már meghozott (vagy akár új) szankciók mértékétől és a fenntartásuktól.

4. Történelmi példa: az 1970-es évek inflációja

A koronavírus-járványt követően emelkedésnek indult infláció közgazdaságtani hátterének megértéséhez érdemes megvizsgálni a történelem során már megélt, hasonló válsághelyzet tulajdonságait, a kiváltó okok és következmények akkori dinamikáját.

Balogh András előző fejezetben idézett tanulmányában leszögezi: az elmúlt 150 év történelmi adatait vizsgálva megállapítható, hogy viszonylag rövid ideig álltak fenn a magas inflációs időszakok, amelyek jellemzően háborúkhöz és válságokhoz kapcsolódtak – ez a tendencia a kiváltó ok tekintetében a jelenlegi inflációs helyzetben is megfigyelhető az orosz-ukrán háború miatt.

A jelenlegi inflációs időszakban ugyancsak emelkednek az energiahordozók, nyersanyagok árai, illetve például a szállítási költségek, ahogy az 1970-es évek inflációs hullámában, amikor azonban nem közvetlenül háborús okok vezettek a hasonló áremelkedéseket előidéző helyzethez.

Az 1970-es években eluralkodott magas infláció időszakát az angolszász szakirodalomban a Great Inflation, vagyis a „Nagy Infláció” időszakaként írják le, amikor több

mint tíz éven át kitartott a pénzromlás magas üteme. Ezt jól mutatja, hogy míg a 60-as években az amerikai CPI-árindex inflációja átlagosan 2,4 százalékon alakult, az 1970-es években ez az érték 7,1 százalékra ugrott. Ebben nagy szerepet játszott az 1973-1974-es olajválság. A globálisan magas infláció az Egyesült Államokban 1979-ben tetőzött, amikor 13,3% volt a CPI az előző évhez képest.

Az alábbi táblázatban kigyűjtöttem az inflációs mutatókat 1967-1985-ig tartó időintervallumban Németországra, Franciaországra, Spanyolországra, Olaszországra, Egyesült Királyságra és az Egyesült Államokra vonatkozóan.

Ország/Év	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Németország	3,45%	5,24%	5,48%	7,03%	6,99%	5,91%	4,25%	3,74%	2,72%	4,04%
Franciaország	5,30%	5,39%	6,06%	7,37%	13,61 %	11,75 %	9,62%	9,49%	9,25%	10,63 %
Spanyolország	5,72%	8,24%	8,27%	11,37 %	15,66 %	17,02 %	17,56 %	24,44 %	19,98 %	15,68 %
Olaszország	4,97%	4,79%	5,74%	10,78 %	19,04 %	17,24 %	16,53 %	17,25 %	12,11 %	14,74 %
Egyesült Királyság	6,36%	9,44%	7,08%	9,18%	15,99 %	24,11 %	16,77 %	15,89 %	8,28%	13,35 %
Egyesült Államok	5,84%	4,30%	3,27%	6,16%	11,03 %	9,19%	5,76	6,50%	7,62%	11,22 %

(Forrás: <https://www.inflation.eu/en/inflation-rates/cpi-inflation-1976.aspx> (megnyitva: 2022.08.27))

Ahogy azonban arra Balogh is rámutat a tanulmányában, nem feltétlenül a magas nyersanyagárak garantálták az inflációs mutatók tartósságát, hanem sokkal inkább az a hozzáállás, ahogyan a gazdaságpolitikai döntéshozók kezelték a problémát.

4.1 Rendszerszintű átalakulás

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a vizsgált időszakban jelentős szerepe volt a vietnámi háborúval járó, magas költségvetési kiadásoknak, továbbá a Bretton Woods-i aranystandard rendszer felbomlásának, miközben nagy hangsúlyt fektettek az akkori

döntéshozók a teljes foglalkoztatottság megteremtésére. (A közgazdaságtanban klasszikusnak számító Phillips-görbe szemlélete szerint akkor úgy tartották, hogy az inflációt a munkanélküliség növekedésén keresztül lehetne visszafogni, amelyre a jegybanknak hatásköre van, míg az olajár-emelkedésre nincs.)

Idővel azonban bebizonyosodott, hogy ez a taktika nem vezet kellő eredményekre, mert míg az infláció magas maradt, a Federal Reserve teret adott a növekvő fiskális egyensúlytalanságoknak, miközben a munkanélküliség nem csökkent.

A Bretton Woods-i rendszert 1944-ben ratifikálták a világ vezető nagyhatalmai, ezzel létrehoztak egy monetáris rendszert, amely szabályozta az ipari nagyhatalmak kereskedelmi és pénzügyi kapcsolatait. Ekkor hozták létre a Nemzetközi Valuta Alapot (IMF) illetve a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankot (IBRD), ezenfelül a nemzetközi pénzügyi rendszert védő eljárásokat vezettek be.

A Bretton Woods-i rendszerben a monetáris politika aranyközpontú volt, amelynek középpontjában a dollár állt: 1 uncia arany 35 dollárnak felelt meg. Ezenfelül biztosította az országok monetáris hatóságainak függetlenségét, illetve árfolyam-stabilitását.

Az IMF a hitelszövetkezet elve alapján jött létre, amelynek értelmében a tagok az eredeti aranykvótájuknál többet vehettek fel az átmeneti folyó fizetési mérleg hiányának enyhítésére. Tizenöt évbe telt, mire a rendszer teljesen működőképesé vált. (Napjainkban a washingtoni székhelyű IMF egy 190 országból álló szervezet, amely a globális monetáris együttműködés és a pénzügyi stabilitás előmozdításán dolgozik szerte a világon.)

Megalakulásával viszont előjöttek az olyan kezdeti problémák is, mint a likviditás. Az Egyesült Királyság például "alkalmazkodási" problémákkal küzdött, amelyek fizetési hiányokat, munkanélküliséget és recessziót idéztek elő.

Ezenfelül az amerikai monetáris hatóságokat aggodalommal töltötte el a fizetési mérleg hiánya. 1959-re a világ többi részének aranytartaléka meghaladta az Egyesült Államok aranytartalékait, illetve az aranytartalék megegyezett az államadóssággal, 1964-re pedig már meghaladta az államadósság az aranykészletet. A kialakult helyzetet igyekeztek elhárítani Roosa kötvényekkel, a kamatkiegyenlítési adóval, a lejáratú kiterjesztéssel (MEP, Operation Twist),

illetve IMF-kölcsönnel. A Federal Reserve System (Fed) célja az aranytartalékok megvédése volt, fő eszközük a Swap-network volt, a Federal Reserve swap 900 millió dollárról 11,2 milliárd dollárra nőtt 1962 és 1971 között, amikor Richard Nixon felfüggesztette a dollár arannyá váltását, ezután felemelték az aranyárfolyamát.

A Bretton Woods-i rendszer összeomlásának egyik fő oka az inflációs monetáris politika volt, amely nem volt megfelelő a rendszer kulcsfontosságú valutaországai számára. A Bretton Woods-i rendszer szabályokon alapult, amelyek közül a legfontosabb a monetáris és fiskális politikák követése volt, összhangban a hivatalos rögzítéssel.

Az árdinamika mérséklődését végül a gazdaságpolitika és a közgazdasági megközelítés számottevő változása hozta el – szögezi le Balogh András tanulmánya, amely felidézi, hogy az 1970-es évek végére az Egyesült Államokban az infláció egyértelmű ellenséggé vált: a lakosság bizalma a kormányzat és a gazdaságpolitika iránt megcsappant, az üzleti beruházások lassultak. Érdemi változást 1979-re sikerült ebben elérni, amikor az amerikai jegybank szerepét betöltő Fed-nél az árstabilitást és a teljes foglalkoztatottságot célzó politika kulcsa az infláció leszorítása lett, mégpedig úgy, hogy a kamatemelések mellett a tartaléknövekedés ütemét alakítva, a munkaerőpiac liberalizálásával, a szakszervezetek szerepének minimalizálásával szorították le az inflációt.

A szigorú jegybanki politika sarokkövei az Egyesült Királyságban is hasonlóképpen megjelentek ezekben az időkben, amely az 1979-ben alakult Thatcher-kormány idején az USA-hoz hasonlóan végül elhozta az infláció csökkenését.

4.2 Korszakváltás a jegybanki politikában

Korszakalkotó események voltak ezek a jegybankok monetáris politikájában, ettől az időszaktól kezdve ugyanis mintegy 25 éven keresztül (az egy évtizednyi, „Nagy Inflációt” követő békeidőkben) a jegybankok „egyre szélesebb körben tértek át az inflációs célkövetésre, a gazdaságstruktúra számottevően megváltozott. A megatrendek, mint a globalizáció és a digitalizáció, valamint a szolgáltatások szerepének növekedése egyaránt az alacsonyabb és kisebb volatilitású infláció felé mutatott, miközben a jelentősebb sokkok is elkerülték ezt az időszakot.” (Mi okoz inflációt? – A jegybanki politikák és az infláció kapcsolata, 2021, Balogh András)

Az elemző megállapítja, hogy a „Nagy Infláció” időszaka akkor ért véget, amikor a jegybankok megszűntek passzívan támogatni a költségvetési politikát, és teljes körű felelősséget vállaltak az infláció leküzdésében.

Gyakorlatilag ez alapozta meg a jegybanki függetlenség intézményét, amelynek többek között egyik pillére, hogy a politikai ciklus és a jegybanki vezetők mandátuma időben eltér. A jegybanki működést ugyanis nem választási ciklusok, hanem az árstabilitás elsődlegessége határozza meg – hívja fel a figyelmet Balogh András tanulmánya.

Ez a fajta felelősségvállalás megfigyelhető volt a koronavírus-járvány idején is, amikor is a mielőbbi talpra állás érdekében összefogott a fiskális és a monetáris politika, mintegy érzékeltetve a jegybankok döntő szerepét abban, hogy gondoskodjanak az árstabilitásról, ekképpen pedig a gazdasági stabilitásról, illetve annak fenntartásáról, megvédéséről. Ez a fajta monetáris politikai szemlélet és önálló felelősségvállalás visszaköszön a mostani inflációs időszak jegybanki kezelésében is Magyarországon, noha már az is látható, hogy a válság elmélyülésével ez a fajta szigorúság konfliktusba is kerülhet a lazább fiskális politikai döntésekkel.

4.3 Szigorú monetáris kondíciók

*„Az infláció mindig és mindenhol monetáris jelenség”
Milton Friedman*

A jegybank, mint állami intézmény által képviselt monetáris politikával a gazdaságpolitika azokat a rövid távú kamatkondíciókat tudja befolyásolni, amellyel hatást gyakorolhat a makrogazdasági keresletre. Ennek az egyik elsődleges eszköze az irányadó kamatláb meghatározása, amely alapvetően befolyásolja a kamatok alakulását a gazdaságban azáltal, hogy megfelel a kereskedelmi bankok által a központi banknál elhelyezett kétételes betétre fizetett kamattal.

Restriktív monetáris politikának nevezzük, amikor a nemzeti bank emeli az irányadó kamatlábat, amely által közvetett hatással van a piaci szereplők pénzkeresletén keresztül a pénzmennyiség alakulására. A restriktív célú kamatemelés következtében szűkül a forgalomban lévő pénzmennyiség, vagyis a jegybanki alapkamat emelése alkalmas az infláció megfékezésére. Ennek ellenkezője, amikor csökkentik az irányadó kamatlábat, amely által az expanzív monetáris politika következtében élénkülni tud a gazdaság, ám szükségszerűen az infláció is növekszik.

A Magyar Nemzeti Bank 2001-ben vezette be az az angol, a svéd, az ausztrál, a kanadai és az új-zélandi jegybankok által is követett, ún. inflációs célkövetés rendszerét, amelyet az infláció alacsony szinten való stabilizálásának, vagyis az árstabilitás elérésének vetettek alá – ezt lényegében egy konkrét inflációs cél kitűzésével a várakozásokra vonatkozó, rövid kamatokon keresztüli kontrollal érnek el. Vagyis, az inflációs célkövetés rendszerében az előrejelzések alapján a jegybank időről időre úgy változtatja az irányadó kamatot, hogy teljesülni tudjon az inflációs célként meghatározott szint. Ez általában időszakos, és addig tart a kamatemelési ciklus, amíg az előrejelzés alapján még mindig meghaladja a célértéket a várható infláció – ekkor tovább szigorítják a monetáris kondíciókat, azaz kamatot emelnek.

Hogy a gazdasági növekedést támogassák, vagyis megfékezzék az inflációt, 2022 második, harmadik negyedében a globálisan meghatározó jegybankok a monetáris kondíciók szigorítása mellett döntöttek, vagyis historikus jelentőségű kamatemelési ciklusokat hajtottak végre.

Így például a Fed a szeptemberi kamatdöntő ülésén 75 bázisponttal 3,00–3,25 százalékra emelte az irányadó ráta célsávját, míg az Európai Központi Bank júliusban 50 bázisponttal, majd szeptemberi kamatdöntő ülésén 75 bázisponttal emelte az irányadó rátákat.

A lengyel jegybank 2022. június óta lassuló ütemben, összesen 75 bázisponttal 6,75 százalékra emelte az alapkamatot. A román jegybank júliusban 100 bázisponttal, majd augusztusban az előzetes várakozásoknál kisebb mértékben, 75 bázisponttal 5,50 százalékra emelte az alapkamatot. A cseh jegybank a júniusi 125 bázispontos kamatemelést követően augusztusban leállította a kamatkondíciók szigorítását, 7,00 százalékon tartva az irányadó eszköz kamatát, de egyúttal jelezték, hogy továbbra is készek interveniálni. (Inflációs jelentés, MNB, 2022. szeptember)

4.4 Napjaink harca az '70-es évekkel

A Magyar Nemzeti Bank 2021. június vége óta összesen 400 bázisponttal 11,75 százalékra emelte az irányadó kamatrátát, végül a történelmi jelentőségű kamatemelési ciklust 2022 szeptemberében zárta le. Ekkor a jegybank az elemzői várakozásoknál kissé nagyobb mértékben 125 bázisponttal, 13 százalékra emelte az irányadó kamatát, amivel a jegybanki kamat 22 éves csúcsra emelkedett (utoljára 2000-ben volt ilyen magas).

Matolcsy György, az MNB elnöke szeptemberben, a kamatemelési ciklus lezárásakor úgy nyilatkozott a sajtóban, hogy lecsengőben van a magas inflációs szakasz, a pénzromlás ellen pedig mostantól új eszközökkel kell küzdeni. (Matolcsy, Infostart, 2022. szept. 27.)

Mint mondta, az alapkamat 13 százalékra emelésével pontot tettek az alapkamat-emelési ciklusra, hogy „mindenki lássa, vége van a ciklusnak, biztosítottak az árstabilitási feltételek”. A ciklus lezárásával erősödött az MNB pénzügyi szigorúsága, infláció elleni küzdelme a jegybankelnök szerint, aki úgy vélte, a jövő évben már csökkenni fog az infláció.

„A 2020-as évtized emlékeztet az 1970-es évtizedre. Nem volt egy boldog évtized, de felvettük a harcot az évtized megismétlése ellen” – fogalmazott Matolcsy György, megerősítve, hogy "lecsengőben van a magas inflációs szakasz".

4.5 A hidegháború ára?

A jegybankelnök egy 2021. év végi publikációjában azt is megjegyezte, hogy az infláció az új, hidegháborúért fizetendő ár. (Az infláció az új hidegháborúért fizetendő ár, 2021. Matolcsy)

Matolcsy György ebben az írásában arra reagált, hogy a Financial Times véleményrovatában Martin Wolf felidézte Milton Friedman Nobel-díjas közgazdász elhíresült mondását, amely szerint az infláció mindig és mindenhol monetáris jelenség. Martin Wolf szerint viszont „az infláció mindig és mindenhol politikai jelenség” (There are reasons to worry about US inflation/Okkal aggódhatunk az amerikai infláció miatt 2021. május 19. FT véleményrovat).

Matolcsy György leszögezte: valójában mindkét állítás igaz.

„A magas infláció mindig és mindenhol olyan monetáris jelenség, amely háborúfinanszírozást célzó politikai döntéseken alapul. Ezt láttuk az 1970-es években, amikor az USA meg akarta fékezni Németország és Japán felemelkedését. És ez történik most is, amikor az angolszász szövetség úgy döntött, hogy megfékezi Kínát.” – fogalmazott a jegybank első embere.

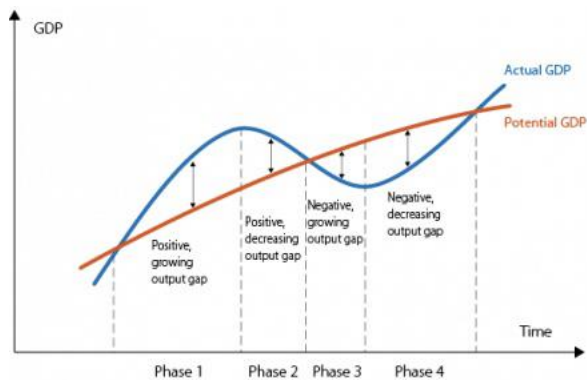
A Magyar Nemzeti Bank elnöke szerint „globálisan, de különösen a nyugati gazdaságokban, nagy árat kell fizetnünk ezért az új hidegháborúért.”

4.6 A kibocsátási rés szerepe

A kamatlábakkal kapcsolatos döntések meghozatalakor a monetáris politikai döntéshozók feladata, hogy felmérjék a gazdaság jelenlegi szabad kapacitását, az összkereslet nyomását a gazdaság termelési potenciáljához viszonyítva.

Ennek meghatározásához hozzájárul a kibocsátási rés, amelynek eredményét akkor kapjuk meg, ha a tényleges kibocsátás és a potenciális kibocsátás különbségét vesszük, ahol az Y a tényleges kibocsátás illetve az Y^* a potenciális kibocsátás.

Amennyiben $Y - Y^*$ különbsége pozitív, akkor a gazdaságban az a helyzet áll fenn, hogy a kereslet mértéke meghaladja a kínálatét, ami feltehetőleg inflációt fog kialakítani, ezt nevezzük inflációs résnek. Amennyiben $Y - Y^*$ különbsége a negatív, a kínálat haladja meg a keresletet, ez feltehetőleg recessziót fog okozni, amit recessziós résnek nevezünk.

(Forrás: <https://www.caixabankresearch.com/en/economics-markets/activity-growth/potential-gdp-and-output-gap-what-do-they-measure-and-what-do>)

Okun törvénye a munkanélküliség és a kibocsátási rés kapcsolatán alapul

$$\frac{Y - Y^*}{Y^*} = -c(u - u^*)$$

Ahol

Y a tényleges kibocsátás

Y^* potenciális kibocsátás

u a tényleges munkanélküliség

u^* a munkanélküliség természetes mértéke

A c egy regresszióból származó állandó, amely megmutatja a kapcsolatot a természetes kibocsátástól való eltérés és a természetes munkanélküliség között.

5. KUTATÁS

A globálisan jellemző recessziós félelmek és a világgazdasági lassulás tükrében egyelőre a kormány, a jegybank, a kereskedelmi bankok, az állami intézmények vezetői, illetve a munkahelyek többségét biztosító versenyszféra szereplői, a cégvezetők számára is nagy kérdés, hogy az idén elmélyült inflációs válság miként hat a nemzetgazdaságra hosszú távon, azon belül hogyan változnak a növekedési kilátások, az egyes vállalatok termelékenysége és például szükséges-e a lakosságnak hosszabb távon berendezkednie a nagyobb erőfeszítéseket igénylő időszakra.

A magas inflációt ugyanis nap mint nap a háztartások is elszenvedik, különösen az alacsonyabb jövedelmű társadalmi rétegekben, ahol a családok a fogyasztási célú kiadások 40 százalékát költik élelmiszerekre és az energiaköltségekre. Márpedig, miközben a globális gazdasági lassulás miatt a világpiacon az őszi hónapokban csökkenni kezdtek a nyersanyag- és energiaárak, 2022 októberében Magyarországon az élelmiszerárak éves növekedési üteme még mindig 40 százalékos volt, míg a háztartási energia 64,4 százalékkal drágult. (Fogyasztói árak, 2022. október, KSH)

Az élelmiszerek és az energia áremelkedése a rövid távú inflációt látványosan emeli és rontja az ezzel kapcsolatos várakozásokat is, amelynek az a veszélye, hogy tartóssá válhat az inflációs ráta emelkedése. Amíg meg nem törnek az infláció lendületét adó mechanizmusok, vagyis amíg a reálkereset nem mérséklődik a potenciális kibocsátással összhangban lévő szintre és nem csökken a kibocsátási rés, addig nem tud beköszönten a alacsonyabb növekedési időszak, ami elhozhatná a magas inflációs szakasz végét.

5.1 Kritikus bérkérdés

A magas infláció a munkaerőpiacra is nagy hatást gyakorol, hiszen – miközben nőnek a vállalatok kiadásai – a munkavállalókat is meg kell tartaniuk, akiknek azonban a növekvő megélhetési költségeik miatt megnőtt a fizetési igénye. Ez az infláció szempontjából paradox helyzet, mert a béremelés nem segíti a pénzromlás mérséklődését, pedig a reálbérek

vásárlóereje egyre inkább leszakad, azaz zuhan a nominálbérek inflációval kiigazított szintje, emiatt egyre kevesebb a munkabérből megvásárolható termékek és szolgáltatások mennyisége. A munkavállalók – főként az alacsonyabb keresetűek – életszínvonaluk pénzben kifejezhető csökkenését élik meg, ami elégedetlenséget, a munkavégzés hatékonyságának csökkenését és nagyobb fluktuációt idéz elő a vállalatoknál, vagyis nem kérdés, hogy lényegében minden területen szükséges lépés lehet a béremelés.

Ugyan 2022 elején a garantált bérminimum és a minimálbér 20 százalékos emelésével még jókora lendületet kapott a lakossági fogyasztás, ám az akkori emelést még az előző év végi, 4-5 százalékos inflációs várakozások alapján állapították meg. Az év közben elszabadult infláció következtében viszont mostanra a munkavállalók – érthető módon – több területen várják el az inflációkövető béremeléseket a megszokott megélhetési körülményeik fenntartása érdekében.

Ez tehát kritikus kérdés, mivel a béremelések alapvetően nem támogatják az infláció csökkenését, dacára a szigorú monetáris- és fiskális intézkedéseknek. Főként azért nem, mert a vállalatok béremelései ugyancsak beépülnek a havi kiadásokba, amelyet jellemzően áremeléssel kompenzálnak a munkáltató cégek, vagyis a bérek rendezése megjelenik a fogyasztói árakba, ami viszont az inflációs rátát növeli.

A nyomasztó helyzetet jól mutatja, hogy 2022 november végén a visegrádi országokban felmérték a reálbérek alakulását, az ezzel kapcsolatos tanulmányt a prágai székhelyű Cyrrus beruházási társaság készítette. (Csehországban csökken a legnagyobb a reálbér a visegrádi országok közül, 2022. 11. 20. Infostart/MTI)

A felmérés rávilágított, hogy a magas infláció miatt a V4-országok közül várhatóan a cseheknél lesz a legnagyobb reálbércsökkenés (2022-ben 8,3 százalék, 2023-ban 0,1 százalék), amely csökkenés összességében magasabb, mint az európai uniós átlag (2,3 százalék). Megjegyzik: Csehországban jelenleg 1533 euró a havi átlagbér, míg Magyarországon 1349, Lengyelországban 1301, Szlovákiában pedig 1185 euró.

" A magas árszint negatívan befolyásolja a háztartások vagyoni helyzetét, a meglódult infláció mindenkit elszegényít, de elsősorban az alacsony bevételű háztartásokat sújtja" – fogalmazott a felmérés kapcsán Anna Píchová, a Cyrrus elemzője.

Az elemzés szerint Lengyelországban 2,3 százalékos, Szlovákiában 1,1 százalékos, Magyarországon pedig 0,3 százalékos reálbércsökkenés jellemző, míg 2023-ban az Európai Unió szintjén 0,6 százalékos reálbéremelkedést prognosztizálnak. Ugyanez a növekedés várható Lengyelországban is, míg Szlovákiában 0,7 százalékkal, Magyarországon pedig 2,3

százalékkal emelkedhetnek a reálbérek jövőre. Egyedül Csehországban várnak 0,1 százalékos visszaesést 2023-ban, amellett, hogy a csökkenést átmeneti, rövidtávú jelenségnek tartják, amely után újra növekedés jöhet.

Látható tehát, hogy régiós szinten sújtja a háztartások reáljövedelmeit a mostani helyzet, amely semmiképp sem nevezhető egyedi, magyarországi jelenségnek.

5.2 A kutatás célja, hipotézisek

Az infláció jelenségeinek elméleti kutatása mellett önálló, primer kutatást végeztem, amelyben a társadalmi várakozásokat, illetve a „válságtudatot” igyekeztem felmérni. Az volt a szándékom a kutatással, hogy relatíve átfogó képet kapjunk arról, hogy mennyire tudatos a fogyasztókban a válság jelenléte, kialakulásának körülményei, háttere, és melyek az abból fakadó kilátások országos és egyéni szinten.

Nyilvánvaló, hogy a monetáris- és a gazdaságpolitika döntéshozói is folyamatosan szondázzák a lakosság pénzügyi helyzetét és bizalmi indexeit annak érdekében, hogy jó, a növekedési célkitűzések szempontjából is előnyös, hamar megtérülő központi döntéseket hozhassanak, vagy akár azzal a céllal, hogy felmérjék a lakosság anyagi tűrőképességét a külgazdasági, geopolitikai összefüggések tükrében.

A kérdőív első felében arról kérdeztem a válaszadókat, hogy recesszió esetén a válság mely típusa lehet a legvalószínűbb, amelyet mindenki megérezhet, és az mennyi időn belül milyen közvetlen vagy közvetett hatással lehet a nemzetgazdaságra, illetve az egyének, vállalatok életére, a fogyasztásra. A kérdőívben az inflációval kapcsolatban tettem fel kérdéseket – például, hogy melyek lehetnek a kiváltó okai –, illetve a kormány monetáris politikájával, infláció-fékező szándékkal bevezetett intézkedéseivel kapcsolatban kértem ki a véleményt.

A kérdőívben szerepelt kérdésként/lehetséges válaszként, hogy

1. A globális gazdaságban, illetve Magyarországon Ön szerint várható-e a válság az elkövetkező időszakban?
 - igen, jövőre biztosan
 - a válság már jelenleg is érzékelhető

- nem, javulni fog a helyzet
 - nem tudom megítélni
2. A válság mely típusait tartja a legvalószínűbbnek?
- Adósságválság
 - Bankválság
 - Inflációból eredő válságok
 - Árfolyamválság
3. Ön szerint a válság mennyi időn belül következhet be?
- egy hónapon belül
 - három hónapon belül
 - hat hónapon belül
 - egy éven belül
4. A válság, amelyre számítani lehet, Ön szerint milyen hatásokkal járhat hazánkban?
- sérülékennyé válhat az ország adósságának fenntarthatósága/fokozódhat az adósságyomás/kritikussá válhat az államháztartás helyzete/nem lesz fenntartható a gazdasági növekedés/kedvezőtlenül alakulhat a GDP, ill. a főbb gazdasági mutatók/emelkedhet a csőd eljárások száma, ill. egyes ágazatokban átalakulások várhatók/a főbb devizákhoz mérten tovább romolhat a forint árfolyama/lefékeződhetnek a külföldi beruházások
 - fokozódhat az eladósodás, fizetéseképtelenség kockázata a lakosság/vállalatok, kkv-k körében, szigorodhatnak a hitelképesség feltételei, csökken az exportképesség
 - pénzügyi hátrány érheti a közszolgáltatások és a szociális háló működtetését
 - az inflációs nyomásra emelkednek a lakásárak vagy beszakad az ingatlanpiac
 - a központi kiadások csökkentése érdekében a lakosságot érintő megszorító intézkedések várhatók/adóemelés, újabb különadók, vagy a támogatások csökkentése, a

pályázati források befagyasztása következhet a vállalati szférában

- apadhatnak a lakossági megtakarítások, romolhat a családok átlagos életszínvonala, súlyosbodna a kiszolgáltatott társadalmi rétegek helyzete
- a cégek létszámleépítésre, átszervezésekre, kiadásaik racionalizálására, ill. a bérek befagyasztására kényszerülhetnek/az állami és a vállalati területeken romolhatnak a foglalkoztatási adatok/jelentősen nőhet a munkanélküliség, az elvándorlás, a kényszervállalkozás
- csökkenhet a boltokban a fizetőképes kereslet/zuhanhat a lakosság fogyasztói bizalmi indexe/eluralkodhatnak a pesszimista üzleti várakozások/fokozódhat a társadalmi elégedetlenség/háttérbe szorulhatnak a fenntarthatóság szempontjai
- növekedhet az adósságsapdában lévő vagy eleve hitelképtelen háztartások és vállalkozások száma/a lakossági, vállalati hitelezés területein nagyobb arányban fordulhatnak elő törlesztési nehézségek/emelkedhetnek a kölcsönszerződések kamatterhei/újabb állami beavatkozásokra lehet szükség

5. Ön szerint leginkább mely tényezők befolyásolták az infláció alakulását az elmúlt hónapokban?

- orosz-ukrán konfliktus
- nemzetközi energiaválság/energiahordozók világpiaci árának alakulása
- koronavírus megjelenésével kialakult hiánygazdasági jelenségek
- európai vagy tengerentúli monetáris intézkedések, EKB kamatpolitikája
- áremelések a külpiacokon, lassulás, fennakadások a külföldi termelésben, nyersanyagellátásban, chiphiány
- élelmiszerek világpiaci árának alakulása

- a multinacionális áruházláncok profitorientált üzletpolitikája/a versenyszféra nyereségérdekeltsége
- a vállalkozások, szolgáltatók megnövekedett terheinek tovább hárítása a fogyasztókra
- bankok, biztosítók üzletpolitikája
- hullámvölgyek a hazai gyártásban, szolgáltatásokban
- belföldi áru- és nyersanyaghiány, beszállítók, szállítási láncok változásai
- aszálykárok az európai és hazai mezőgazdaságban
- rezsiemelkedés a vállalkozásoknál
- kedvezőtlen versenypiaci folyamatok
- Európai Unió döntései, szankciók
- forint elleni spekulációk
- a magyarországi fiskális politika intézkedései
- kötvénykibocsátás
- árstop, kamatstop, hatósági árkorlátozás
- munkaerőhiány, ill. a foglalkoztatás költségei
- vállalati támogatási rendszerek, lakossági hitelprogramok (pl. otthonteremtés) fenntartása
- emelkedő nyugdíjkifizetések
- gazdaságvédelmi intézkedések a Covid-járvány idején, ill. a koronavírus jelenléte
- szigorúbb adózási szabályok (pl. KATA, jövedéki adó, népegészségügyi termékadó emelése, extraprofit-különadók)

A kutatásban azt is megkérdeztem, hogy

6. Ön az elmúlt egy évben a fogyasztása során mely területeken érzekelte leginkább az infláció emelkedését?
 - friss és tartós élelmiszerek, napi fogyasztású cikkek vásárlása (drogériatermékek, tisztítószeres is)
 - alkoholos italok, dohányárak vásárlása

- tartós fogyasztási cikkek, iparcikkek, háztartási berendezések és egyéb, műszaki eszközök vásárlása
- üzemanyagvásárlás
- gépjármű, közlekedési eszköz vásárlása
- gyógyszervásárlás
- internetes vásárlás
- piaci szolgáltatások igénybevétele
- közszolgáltatások igénybevétele
- telekommunikációs szolgáltatások igénybevétele (mobiltelefon, kábeltévé, internet)
- építési-karbantartási, javítási, logisztikai szolgáltatások igénybevétele
- utazással, vendéglátással, sportolással, rekreációval kapcsolatos szolgáltatások igénybevétele
- oktatással, művészetekkel, kultúrával kapcsolatos szolgáltatások igénybevétele
- vállalkozásoknak kínált szolgáltatások igénybevétele
- gyártási alapanyagok, építőanyagok, feldolgozásra váró nyersanyagok beszerzése vállalkozásként, hazai forrásból
- importált termékek, alapanyagok, szolgáltatások beszerzése
- háztartási energiafelhasználás (rezsiköltségek)
- saját vállalkozás rezsije

Emellett egy fogyasztói kosarat raktam össze általam kiválasztott termékekből, amelyeket az alábbi táblázatban soroltam fel.

Élelmiszerek	Sajt	Cukor
	Liszt	Étolaj
	Tojás	Tej
	Csirkemell	Sertéscomb
	Fehér kenyér	

Alkoholos italok és dohány árú
Üzemanyag

A kutatás végén pedig arra is kíváncsi voltam, hogy

7. Ön szerint melyek azok a kormányzati, jegybanki intézkedések, amelyek érezhetően tompítják a magas infláció kedvezőtlen hatásait?

- alapvető élelmiszerek árstopja
- üzemanyagok ársapkája
- kamatstop
- hatósági rezsiárak módosítása
- monetáris politika szigorítása, jegybanki alapkamat emelése
- beruházási támogatások
- gyármentő programok
- ágazati bértámogatások

(A magas infláció kedvezőtlen hatásainak mérséklésére bevezetett, egyes intézkedéseket a kutatás eredményeinek elemzése során részletesebben kifejtem, mivel rámutatnak a kormányzat fogyasztást érintő, válságkezelési mechanizmusaira, amely meghatározó a társadalmi elégedettség szempontjából is.)

5.3 Kutatásmódszertan

A saját kérdésekből összeállított, internetes kérdőívet 121 válaszadó töltötte ki, amelynek eredményeként nem reprezentatív képet nyerhettem a fenti kérdésekről.

Az általam összeállított fogyasztói termékkosárnál az árucikkek kapcsán egy 1-4-ig terjedő Likert-skálán kellett értékelniük a válaszadóknak, hogy eddig mennyire volt érzékelhető számukra a mindennapi bevásárlásaik során az adott árucikkek áremelkedése.

Ennek érzékeltetésére azért a Likert-skálát gondoltam a leghatásosabbnak, mivel ugyan a jelenlegi helyzetben minden termék ára emelkedett, a semleges válasz a kutatás szempontjából nem lenne értékelhető – a kitöltők vagy érzékenyek voltak az árváltozásra, vagy nem, a hatás

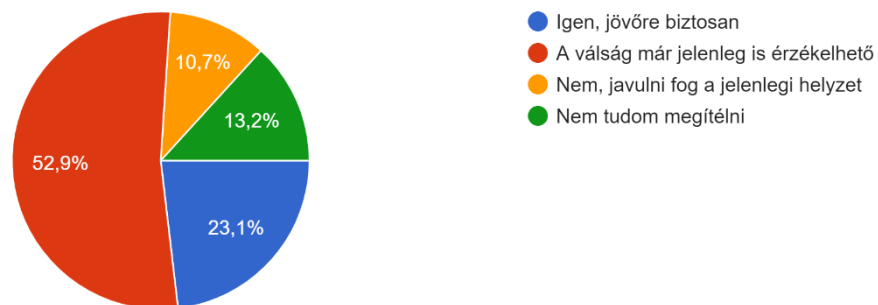
mértéke azonban reális képet adhat az infláció fogyasztói társadalomra gyakorolt következményeinek felméréséhez.

5.4 Fogyasztói várakozások (kutatási eredmények)

A 2022 novemberében végzett kutatás eredményeit az alábbi grafikonok szemléltetik.

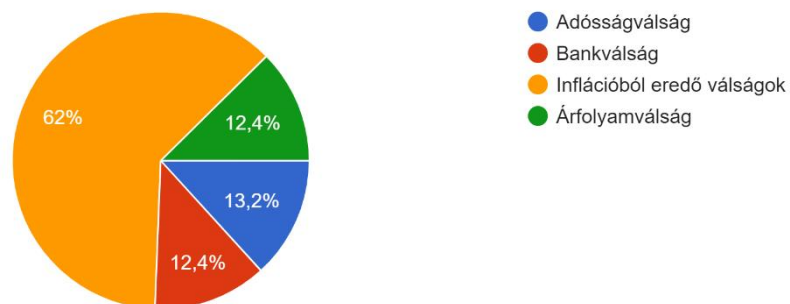
A globális gazdaságban, illetve Magyarországon Ön szerint várható-e a válság az elkövetkező időszakban?

121 válasz

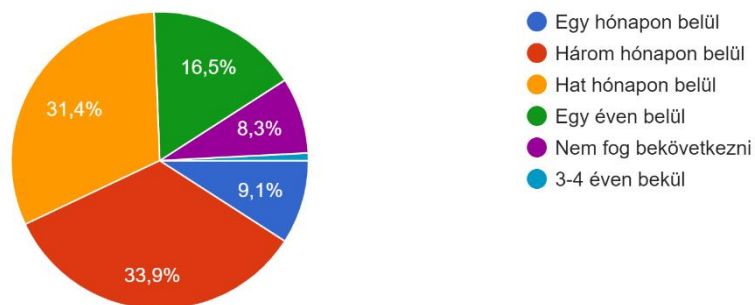
A válság mely típusait tartja a legvalószínűbbnek?

121 válasz

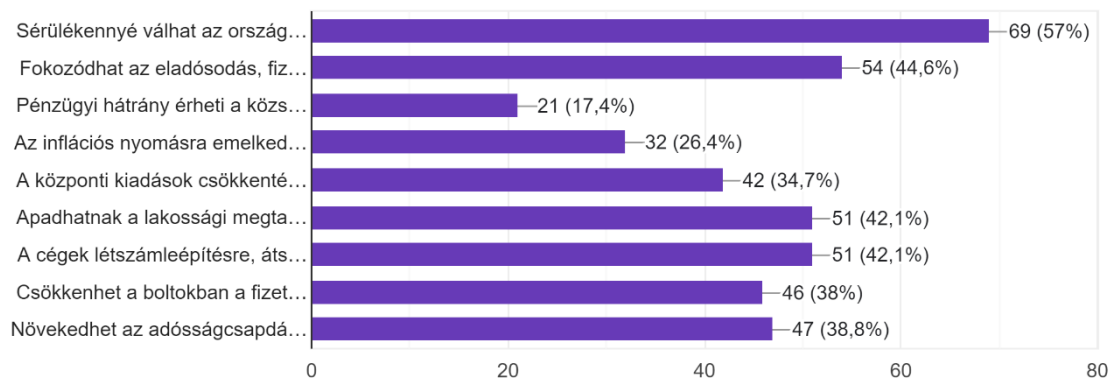
Ön szerint a válságmennyi időn belül következhet be?

121 válasz

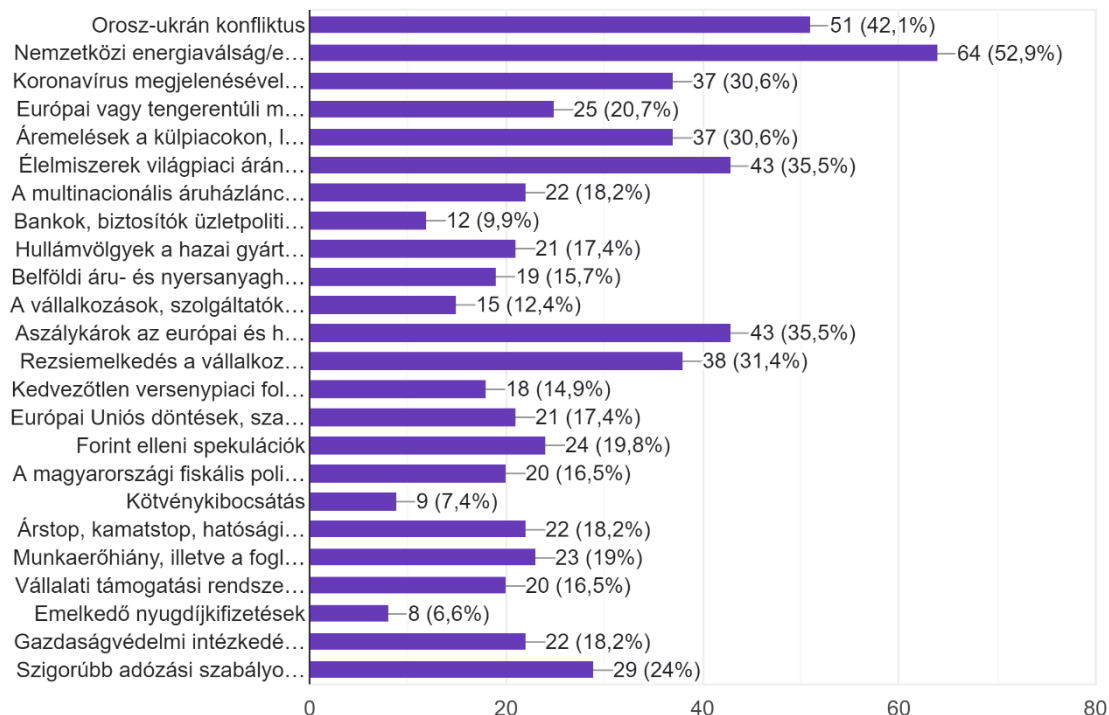
1. A válság, amelyre számítani lehet, Ön szerint milyen hatásokkal járhat hazánkban?

121 válasz

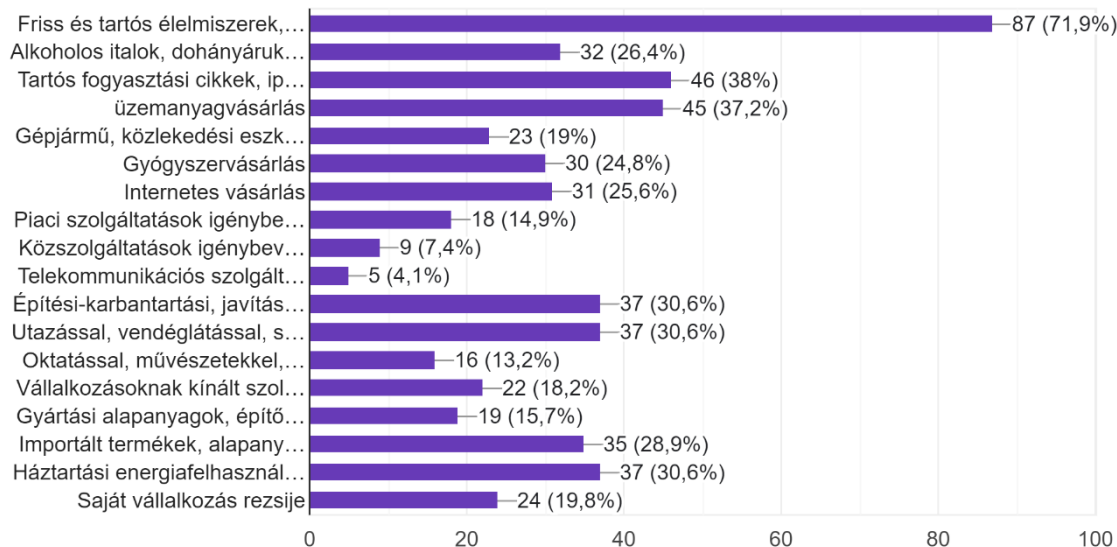
Ön szerint leginkább mely tényezők befolyásolták az infláció alakulását az elmúlt hónapokban?

121 válasz

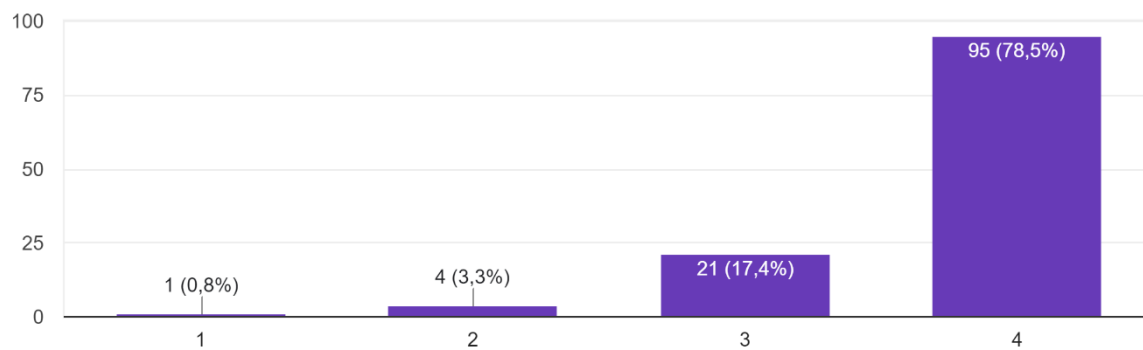
Ön az elmúlt egy évben a fogyasztása során mely területeken érzelte leginkább az infláció emelkedését

121 válasz

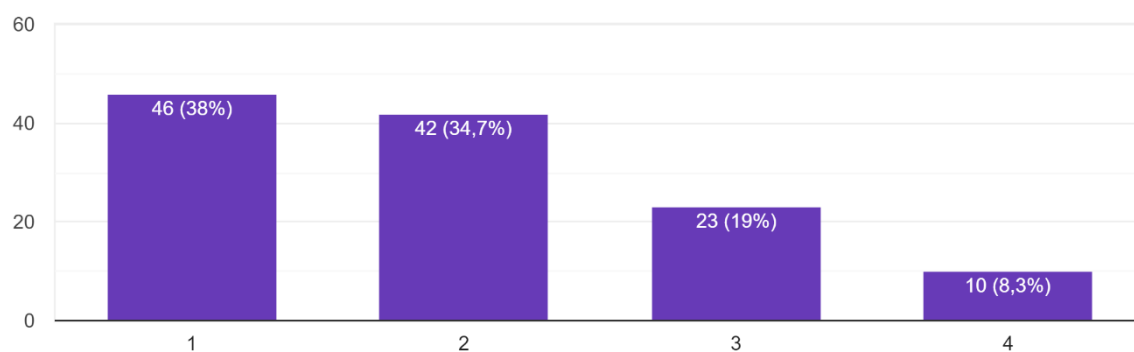
Tojás

121 válasz

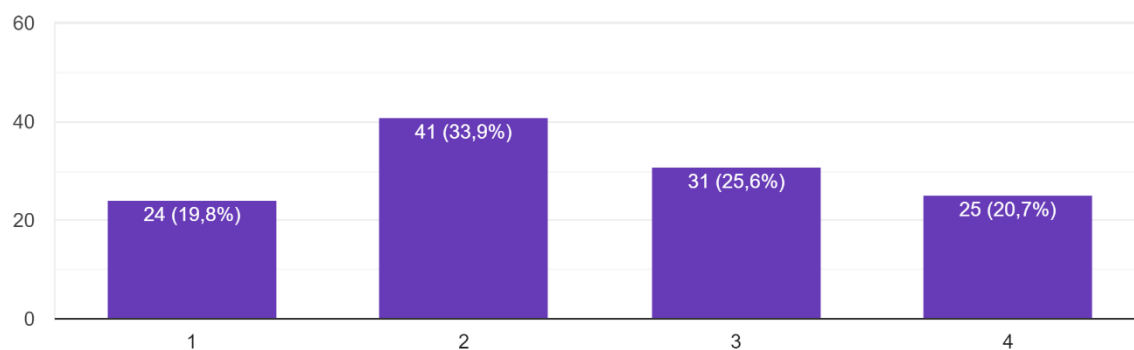
Liszt

121 válasz

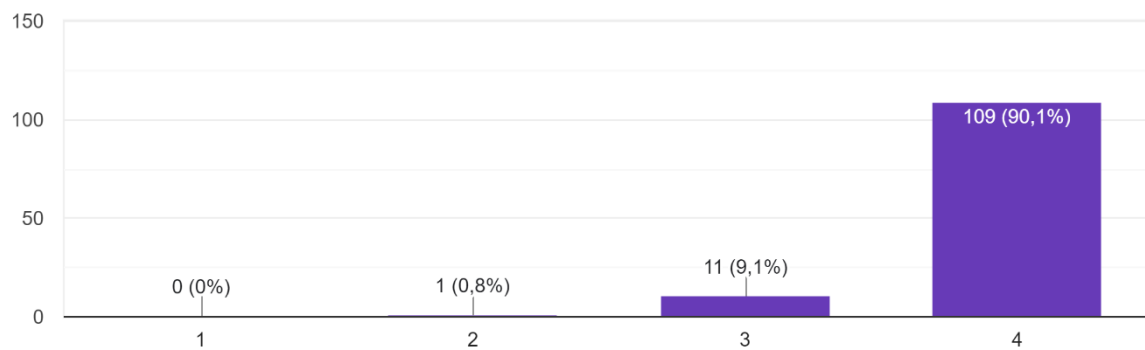
Étolaj

121 válasz

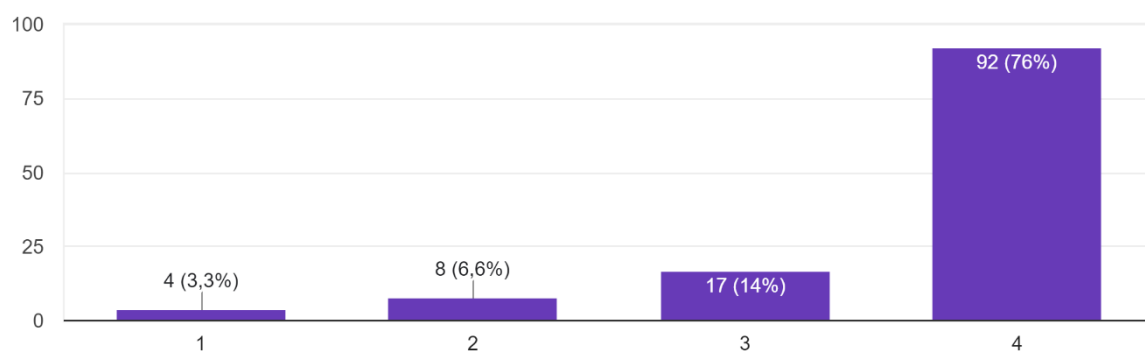
Sajt

121 válasz

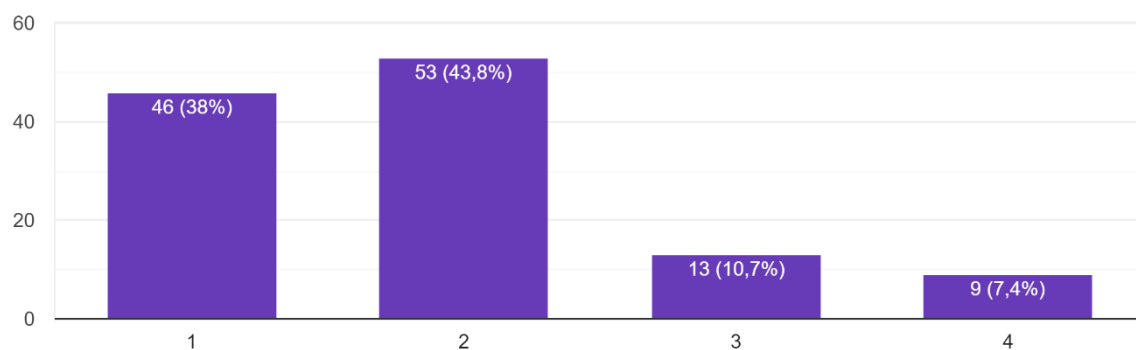
Tej

121 válasz

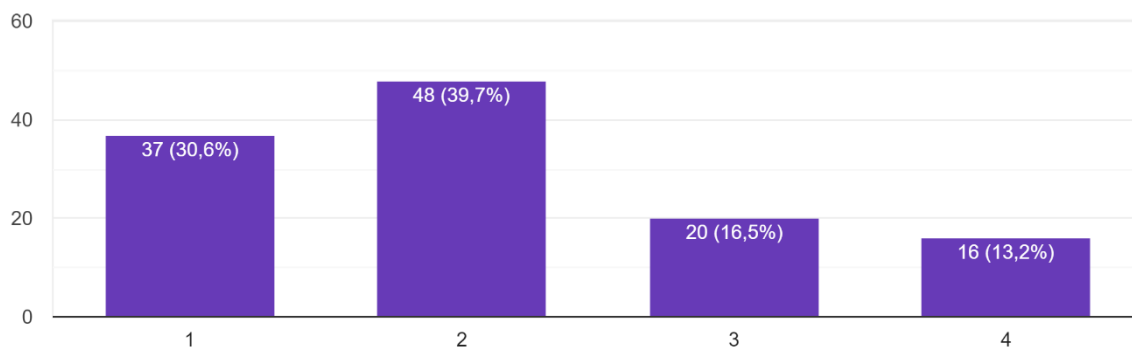
Cukor

121 válasz

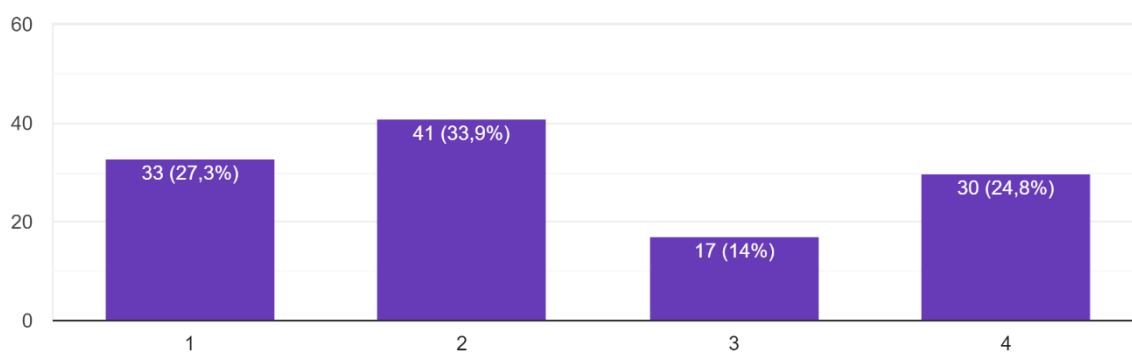
Csirkemell

121 válasz

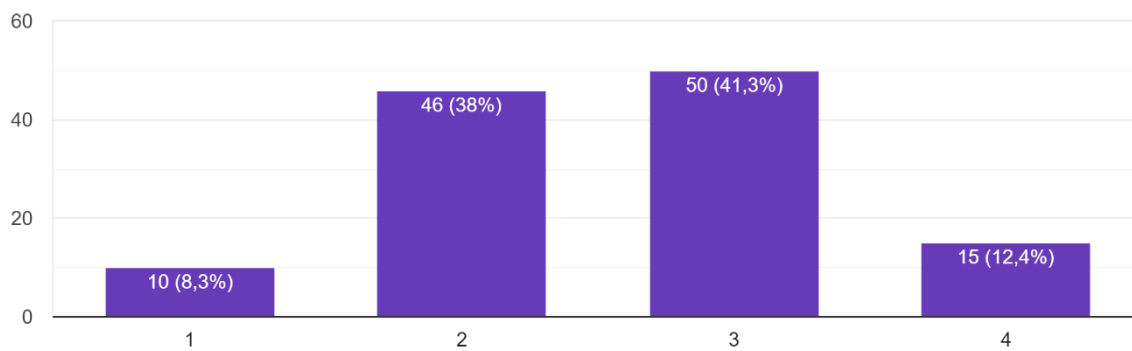
Alkoholos italok és dohánytermékek

121 válasz

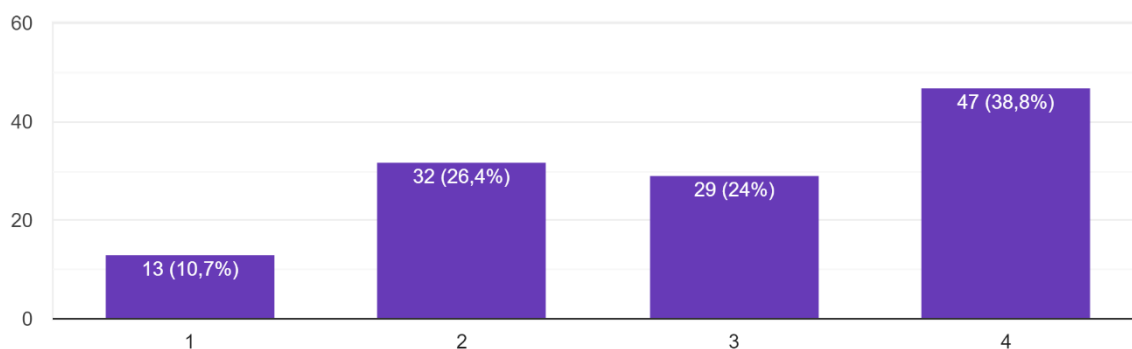
Sertéscomb

121 válasz

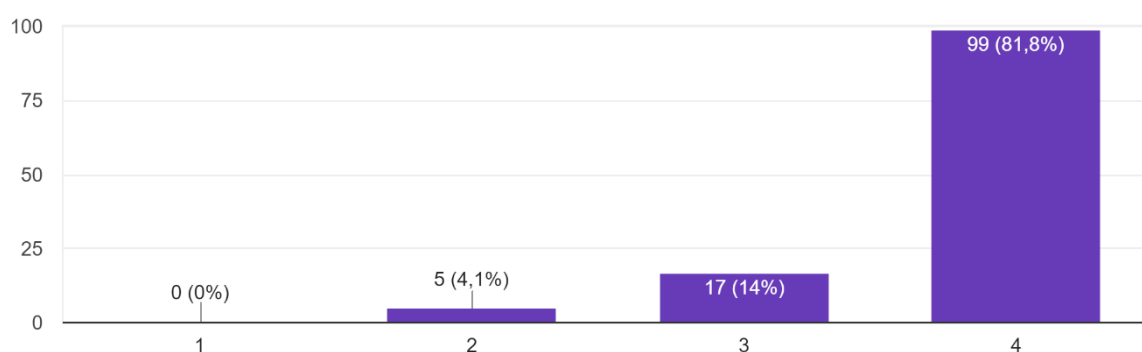
Üzemanyag

121 válasz

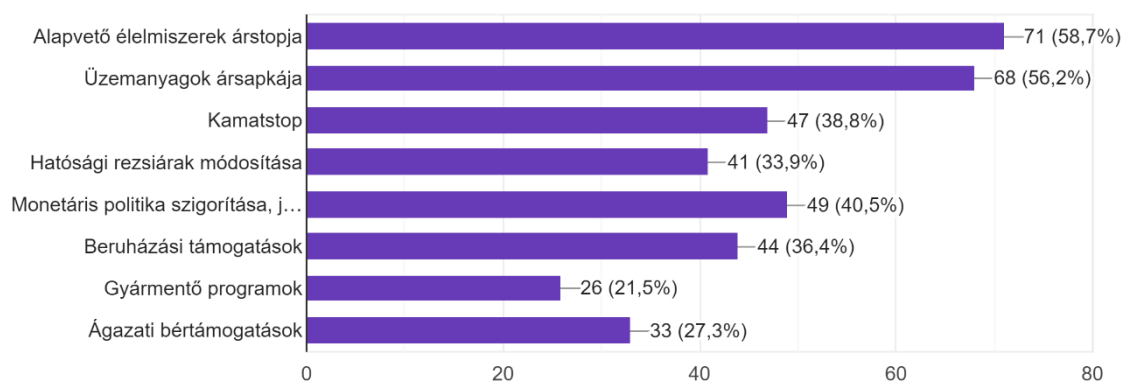
Fehér kenyér

121 válasz

Ön szerint melyek azok a kormányzati, jegybanki intézkedések, amelyek érezhetően tompítják a magas infláció kedvezőtlen hatásait?

121 válasz

5.5 Kormányzati intézkedések

Érdemes kitérőt tenni az egyes, inflációfékező vagy -csökkentő szándékkal bevezetett, fiskális intézkedések felsorolásával.

Alapvető élelmiszerek árstopja:

2022 februárjában a kormány hat alapvető élelmiszer esetén vezetett be úgynevezett árstopot, amely szerint az alábbi termékeket a boltoknak a 2021. október 15.-i fogyasztói árakon kell értékesíteni.

- kristálycukor
- búzafinomliszt (BL 55)
- finomított napraforgó-étolaj
- házi sertéscomb
- csirkemell, csirke far-hát, csirkehát, csirkefar, csirkeszárnyvég,
- 2,8 százalék zsírtartalmú UHT-tehéntej

Ezen intézkedést eredetileg átmenetinek tervezték, ám az év során – a magas élelmiszerinfláció miatt – többször meghosszabbították, sőt, legutóbb kiterjesztették az árstopot további két alaptermékre:

- burgonya
- tojás

Üzemanyagok ársapkája:

2021 novemberében jelentette be a kormány, hogy ársapkát vezetnek be a benzin és a dízel üzemanyagokra, amely szerint ezen termékek literje 480 forintba kerül a lakossági felhasználók számára. Ezt az – eredetileg átmenetinek szánt – intézkedést is többször meghosszabbították 2022 során, illetve szigorították az eredeti feltételeken, például a céges autóknak a jóval magasabb (200-300 forinttal drágább), piaci áron szabad tankolniuk, illetve nyár óta csak a magyar autósok vehetik igénybe az európai viszonylatban is alacsonynak számító, hatósági üzemanyagárakat. Hátránya az intézkedésnek, hogy a kisebb, önálló benzinkutak számára jóformán megszűnt a verseny, fennmaradásuk nehezkesebbé vált.

Kamatstop:

A magas kamatkörnyezet miatt ugyancsak többször hosszabbították és ki is terjesztették a kkv-kra is az ún. kamatstopot, amely szerint a 2021. okt. 27-i szinten rögzítették a referencia-kamatlábhoz kötött, valamint a legfeljebb 5 éves kamatperiódusokban rögzített hitelkammattal nyújtott, nem kamattámogatott jelzáloghitel-szerződéseknél az alkalmazandó referencia-

kamatláb mértékét. Az érintett hitelek kamatlába nem lehet magasabb, mint az adott hitelszerződésre 2021. október 27-én érvényes kamatláb, ezzel az adósokat védik (egyelőre 2023 első félévének végéig) a törlesztőrészek drasztikus növekedésétől.

5.6 Következtetések

A fenti ábrákból határozottan kirajzolódnak a tendenciák azzal kapcsolatban, hogy a fogyasztók/válaszadók miként élik meg a mostani válsághelyzetet.

A nem reprezentatív kutatásom eredményeiből például jól látható, hogy a válaszadók döntő többsége (52,9 százalék) szerint a válsághelyzet már kialakult a gazdaságban, leginkább az inflációs folyamatokkal kapcsolatosan (62 százalék). Az is látszik, hogy majdnem minden negyedik válaszadóra jellemző a válság fennmaradásával, jövő évben is tapasztalható folytatásával kapcsolatos várakozás (23,9 százalék).

Az inflációból eredő válság mellett adósságválsággal is számolnak a válaszadók (13,2 százalék), emellett azonos arányban (12,4 százalék) gondolják úgy, hogy a folyamatok bank-, illetve árfolyamválsághoz vezethetnek. A helyzet súlyosságának megítélését mutatja, hogy elsősorban többségben érkeztek olyan válaszok, amelyek alapján az emberek rövid időn belül, azaz három vagy hat hónapon belül számítanak a kedvezőtlen helyzetek bekövetkezésére. A legkisebb arányban válaszoltak olyanok, akik szerint nem, vagy csak éveken belül lehetnek válságfolyamatok a hazai gazdaságban vagy a háztartásuk anyagi helyzetében.

A válaszadók legnagyobb része szerint a nemzetközi energiaválság, illetve az energiahordozók világpiaci árának alakulása (52,9 százalék) okozza az inflációs válságot, illetve az orosz-ukrán háborús konfliktus (42,1 százalék), amit elsősorban többségben csaknem a fogyasztók háromnegyede (71,9 százalék) az élelmiszerek áremelkedésében érzékel a mindennapok során (tojás, sajt, tej, fehér kenyér), akárcsak a tartós iparcikkek beszerzésekor, illetve az üzemanyagtöltő állomásokon és különféle szolgáltatások igénybevételekor.

Az eredményekből erőteljesen kitűnik, hogy nincs könnyű dolga a gazdasági kormányzat döntéshozóinak, mert nem lehetséges, legalábbis politikailag kockázatos számukra kizárólag a „száraz” közgazdaságtani, monetáris elméleti alapok, szigorú kamatszabályozás mentén döntéseket hozni a további válságkezelésről, hanem szükséges figyelembe venniük az egyes intézkedések szociális-társadalmi-jóléti hatásait is.

A kutatásom több eredménye azt is igazolja, hogy ugyan közgazdaságtani szempontból az elemzők, szakértők részéről, sőt, külföldről is több kritika érte a lakosság anyagi helyzetét közvetlenül támogató, 2020-tól bevezetett, inflációtompító intézkedéseket, ugyanakkor az átlagfogyasztók körében felértékelődnek a kormány azon döntései, amelyekkel például a hatósági tarifák (árstop, ársapka, kamatstop, monetáris kamatszigor) bevezetése által csillapítják a megélhetési kiadásokat érő sokkhatásokat. A fentiekben részletezett, legismertebb intézkedések társadalmi elismertsége egyértelműnek tűnik, mivel a válaszadók meghatározó többsége érzi úgy, hogy hatásosak, de minimum a háztartásuk számára kedvezőbbek az árstop, ársapka, kamatstop intézkedések. (Érdemes megjegyezni, hogy a hatósági áras intézkedések kiindulási alapja a 2014-ben bevezetett rezsicsökkentés volt, amelyet az évek során kiterjesztettek a lakosság széles köre által igénybe vett közszolgáltatásokra.)

5.7 Összefoglalás

Ahogy a 2022-es év egészében, úgy az elkövetkező időszakban is az egyik legnagyobb kihívás a gazdasági kormányzat számára, hogy miként kezelje az inflációs válságot úgy, hogy a fizetőképes vásárlóerő, a háztartások – akárcsak a vállalkozások – ne szenvedjenek el végzetes veszteségeket és közben növekedő pályán maradjon a nemzetgazdaság, vagyis kellően erős legyen az ország immunrendszere a külső és belső kockázatokkal szemben.

Ez alapvetően igényli azt, hogy a monetáris politika és a fiskális politika összehangoltan cselekedjen a válsághelyzet javítása, az infláció egyszámjegyűvé szorítása érdekében. Ezt ugyanakkor nehezítheti, hogy a szigorú kamatpolitikát követő jegybankároknak rendre arról kell meggyőznie a politikai döntéshozókat, hogy az alapvető célkitűzésül megjelölt árstabilitás elérése érdekében helyezkednek a „szigorú családfő” szerepébe és hoznak adott esetben olyan döntéseket, amelyek fájdalmasak lehetnek a gazdaság szereplői vagy éppen a hitelfeltevő, vagy az értékvesztett reálbérből élők számára. A monetáris szigor márpedig feszültségeket szülhet a „jó zsaru” szerepét betöltő politikai döntéshozókkal, akiknek elsősorban az is érdeke, hogy a központi intézkedések a mostani recessziós helyzetben ne okozzanak népszerűségvesztést a kormányzó pártok számára főként belföldön, de az európai partnerekkel és szervezetekkel való kapcsolataikban/megítélésükben sem.

Mostanra kiderült, hogy miközben a harmadik negyedévben már kedvezőbbek voltak a makrogazdasági mutatók, a Magyar Nemzeti Bank továbbra is kiáll a szigorú kamatfeltételek

mellett. Legutóbb, a novemberi rendes kamatdöntő ülésén a jegybank változatlanul hagyta a 13 százalékos alapkamatot, nem változtatott az eddigi feltételeken és jelezte, hogy tartja a kivárá álláspontját. (Fennmaradnak a szigorú feltételek, Virág Barnabás, 2022. 11. 22. Napi.hu)

A kamatdöntés követő háttérbeszélgetésen Virág Barnabás, a jegybank monetáris politikát felügyelő alelnöke közölte, hogy négy szempontot vizsgáltak kiemelten, mint kockázati tényezőket:

- európai energiaválság,
- háború,
- befektetői hangulat,
- globális szigorítás.

Megjegyezte, hogy ugyan gazdasági lassulás van, de a szélsőséges kimenetek kockázatát sikerült csökkenteni. Virág Barnabás várakozásai szerint 2023 elejére „lehet mérséklődés az inflációban, de ez is egy fokozatos folyamat lesz”, amelyben a jegybank aktivitása napi szinten fennmarad a likviditás szűkítése mellett.

Az MNB a novemberi kamatdöntő üléséről kiadott sajtóközleményében egyértelműsíti a következő időszak válságkezelési stratégiáját. Eszerint „a jegybank a pénzügyi piaci helyzet tartós elmozdulásaira fókuszál, és az október közepén bevezetett eszközeit a kockázati megítélés trendszerű javulásáig alkalmazza. A szigorú monetáris kondíciók tartósan fennmaradnak, ami biztosítja az inflációs várakozások horgonyzását és az inflációs cél fenntartható módon történő elérését.” (Közlemény a Monetáris Tanács 2022. november 22-i üléséről, 2022. 11. 22., MNB/Sajtószoba)

A sajtóközleményben leszögezik, hogy a jegybank „az elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül támogatja a pénzügyi stabilitás fenntartását és a kormány gazdaság-, illetve környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos politikáját.”

Mivel elhúzódik az orosz-ukrán konfliktus, illetve az európai energiaválság, emellett általánosan szigorodott a kamatkörnyezet, az MNB megítélése szerint a recesszió kockázata egyelőre globálisan emelkedik. Emiatt, illetve például az élelmiszerek esetén a rendkívüli európai aszálykárok következtében még növekvő pályán van az infláció, ám például a nyersanyagpiacokon már egyértelműek a közelgő fordulatra utaló jelek, mivel a világpiaci árak csökkenésnek indultak. Mindeközben mérséklődnek a nemzetközi szállítási költségek, ezért összességében 2023-tól a globális infláció lassulását vetítik előre a jegybanknál.

A magyarországi központi bank „szigorpolitikájának” szükségességét erősíti, hogy miközben változatlanul nagy bizonytalanságot okoznak a háborús körülmények, a régiós, illetve globálisan meghatározó jegybankok – eleinte ugyan nagyobb kockázatkerülési hajlandósággal, ám végül – a várakozásoknak megfelelő mértékű kamatemeléseket hajtottak végre (Fed, Európai Központi Bank).

A jegybank olyannyira fenntartja az év során követett, kamatpolitikai szigort, hogy arra az újságírói kérdésre, miszerint „a nagy jegybankoknak a költségvetési döntéshozókkal egyre inkább vitáik vannak, lévén a magas kamatszintekkel gazdasági recessziót súlyosbíthatnak”, Virág Barnabás megerősítette azt a tapasztalati tudáson alapuló tézist, amelyre a szakdolgozatomban is igyekeztem történelmi példán keresztül rávilágítani. Eszerint „Az árstabilitás elérésének nincs alternatívája. Ha nincs árstabilitás, anélkül gazdasági növekedés se lehet.”

Novemberben a Nemzetközi Valutaalap (IMF) javaslatokat fogalmazott meg az éves felülvizsgálati országjelentésében, amelyben nem rejtette véka alá a laza fiskális politikai intézkedésekkel kapcsolatos kritikáit sem, amelyekre érdekes lehet röviden kitérni.

Eszerint az IMF úgy ítéli meg, hogy miközben a magyar gazdaság kilábalóban volt a koronavírus-válságból, „sokkok sorozata és a kormány laza fiskális politikája 20 százalék fölé lökték az inflációt, és nagy hiányhoz vezettek a fizetési mérlegben”. (IMF-jelentés: A kormány is tehet a brutálisan magas magyarországi inflációról, 2022. 11. 18. Hvg.hu)

Emlékezetes, a laza fiskális politikai döntések (pl. a 13. havi nyugdíj vagy a kisgyermekes családoknak elrendelt szja-visszatérítés) jelentősen megtámogatták a hazai vásárlóerőt, lendületet adva a fogyasztásnak több áru- és szolgáltatási területen. A keresleti oldalon megjelent inflációs kockázatok fokozódását ugyanakkor a jelentés szerint a kormány számlájára írják a Nemzetközi Valutaalapnál.

Hasonlóan az MNB-hez, az IMF is arra számít, hogy Magyarországon 2023 végére az infláció egy számjegyre lassulhat, amelynek elérésére javaslatokat is megfogalmaztak a kormánynak.

Javasolják például az extraprofit-különadók kivezetését, amelyet a gazdasági nehézségek kezeléséhez való arányosabb hozzájárulásként a nagy nyereségtermelő vállalatokra vetettek ki több ágazatban. A Valutaalap szerint azonban a különadók eltántorítják a befektetőket és rombolják az adórendszerbe vetett bizalmat.

Javasolják továbbá, hogy ki kell vezetni, illetve el kell kerülni az ársapkákat, mert azok a gazdasági egyensúlytalanságok kialakulását erősítik, és nem alkalmasak az infláció leküzdésére. Az IMF a kamatstop ellen is fellép, mivel az szerinte megakadályozza, hogy átmenjenek a rendszeren a monetáris szigorítási intézkedések, ráadásul a kamatstop céltalan módja a hitelfelvevők támogatásának.

Márpedig az ársapkák mellett egyelőre kitart a kormány, mivel például az élelmiszereknél hatósági árstop nélkül 2-3 százalékkal magasabb lenne az infláció, ráadásul – ahogy azt a saját kutatásom is alátámasztja – a vásárlók többsége értékeli az rögzített, alacsonyabb élelmiszerárakat az elszabadult infláció közepette. Ugyanakkor mára az is tény, hogy az európai viszonylatban is magasnak számító magyarországi élelmiszerinflációt a kiskereskedelmi szereplők naponkénti átárazásai is ösztönzi a növekedésre, mivel a cégek a többletkiadásaikat (különadó, rezsiemelkedés, nyersanyagárak, árstopok stb.) a nem árszabályozott termékek fogyasztói árainak megemelésével hárítják át a vásárlókra. Ez pedig kontraproduktív az infláció csökkentése szempontjából.

A kamatstop, mint „a hitelfelvevők céltalan támogatási módja” – megítélésem szerint – már más kérdéskörhöz tartozik. És itt jön be a képbe a szigorú monetáris politikával ütköztetett „laza fiskális szemlélet” sajátossága, vagyis a politikai-gazdasági döntéshozók nehézsége.

A válsághelyzetek leginkább kiszolgáltatott rétegei azok az alacsonyabb jövedelmű, vagy más módon hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, amelyeket az államnak a legjobban kell védenie a recessziós veszélyektől. Erre számos intézkedés szolgált a koronavírus-járvány okozta válság kezelése idején, ami számokban mérhető módon adott konkrét támogatást a belső fogyasztásnak, az otthonok biztonságának, a vállalkozásoknak.

Ezek a fiskális intézkedések kétségtelenül hozzájárulhattak a kormányzati eredményekhez, úgy politikailag, ahogy a nemzetgazdaság teljesítménye szempontjából, vagy éppen a koronavírus-járvány okozta válság kezelésének sikerességében.

Kétségtelenül hozzájárultak viszont a keresleti infláció emelkedéséhez is, ami végül kényszerűen felsorakoztatta a válságkezelés újabb, logikus eszközeit a háború februári kirobbanásával új szakaszba lépett „recessziós előszobában”. Vagyis a laza fiskális intézkedések előrevetítették a monetáris szigor színre lépését.

Azt az IMF is irányelvként fogalmazza meg, hogy „Az országoknak prioritásként kell kezelniük a kiszolgáltatottak védelmét célzott támogatással”, de azt is leszögezi, hogy eközben „szigorú költségvetési irányvonalat kell tartaniuk az infláció elleni küzdelem érdekében”. (A költségvetési politika segíthet az embereknek kilábalni a megélhetési költségek válságából, IMF-Blog, 2022. 10.12. Vitor Gaspar , Raphael Lam , Paolo Mauro , Roberto Piazza)

A Nemzetközi Valutalap hivatalos blog-oldalára feltöltött tanulmányban kifejtik, egyben alátámasztják, hogy nehéz kompromisszumokra kényszerülnek a kormányok az élelmiszer- és energiaárak magas emelkedése közepette. „A döntéshozóknak meg kell védeniük az alacsony jövedelmű családokat a jelentős reáljövedelem-kiesésektől, és biztosítaniuk kell az élelmiszerhez és az energiához való hozzáférésüket”. Az IMF monetáris szakértői szerint a „magas adósságszinttel és a növekvő hitelfelvételi költségekkel szembeülve a politikai döntéshozóknak prioritásként kell kezelniük a szociális biztonsági hálókön keresztül a legkiszolgáltatottabb emberek célzott támogatását”.

Ugyanakkor arra is felhívják a figyelmet, hogy emellett csökkenteniük kell a „nagy államadósságokból eredő sebezhetőséget, és a magas inflációra válaszul szigorú költségvetési irányvonalat kell fenntartaniuk”, hogy ne egymást keresztezve működjön a fiskális politika és a monetáris politika.

Elismerik, hogy az emberek életszínvonalát veszélyeztetik a magasabb árak, és ez a kormányokat – ahogy Magyarországon – különféle fiskális döntésekre késztetik, mint például az ártámogatás (házánkban pl. az árstop, ársapka, rezsicsökkentés), az adócsökkentés (lásd a 25 év alattiak szja-mentessége) és a készpénzátutalás (gyermekesek szja-visszatérítése).

Ám az IMF-nél ragaszkodnak ahhoz az állásponthoz, hogy magas infláció idején az élelmiszer- és energiaárak kezelésére irányuló politikák nem növelhetik az aggregált keresletet, mivel „a keresleti nyomás további kamatemelésekre kényszeríti a jegybankokat, ami drágábbá teszi az államadósság kiszolgálását.”

Hogy 2023-ban, 2024-ben, illetve hosszabb távon miként sikerül a globális és a nemzeti gazdaságpolitikai kihívásokat kezelni, egyelőre még kérdés, mert bár a közgazdaságtani elméletek és jó gyakorlatok, a történelmi példákból eredeztetett nemzetközi és hazai tapasztalatok kellő alapot adnak a válság kezelésére, az orosz-ukrán háború alakulása és az abból fakadó világgpiaci jelenségek okozhatnak meglepő fordulatokat, eddig ismeretlen kihívásokat a pénzügyi kormányzatok számára.

A dolgozatom végkövetkeztetése szerint is az optimálisan követendő válságkezelési technika lehet az a szemléletmód, amelyben egyetértés mutatkozik a világ gazdasági vezetőinek körében. Eszerint a szigorodó fiskális irányvonal képes erőteljesen jelezni egy ország válságkezelésében, hogy a döntéshozók egységesek az infláció elleni küzdelemben – és a fel-felbukkanó nehézségek ellenére a jelek szerint Magyarországon is ebbe az irányba törekednek a fiskális és a monetáris kormányzat képviselői.

6.FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Dr. habil. Varga József (2007) Az infláció definíciójáról és közvetlen újraelosztási hatásairól (KÖZ-GAZDASÁG 2017/2)
Letöltve:
http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/2852/1/Koz-Gazdasag_2017_2_Varga_Jozsef.pdf
(Utolsó letöltés: 17/11/2022)
(8. oldal)

2. Központi Statisztikai Hivatal (2008) Harmonizált fogyasztói árindex, definíció
Letöltve:
https://www.ksh.hu/apps/meta.objektum?p_lang=HU&p_menu_id=210&p_ot_id=200&p_obj_id=4198
(Utolsó letöltés: 17/08/2022)
(9. oldal)
3. Európai Központ Bank (2022) Infláció az euróövezetben
Letöltve:
https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_inflation.hu.html
(Utolsó letöltés: 17/11/2022)
(9. oldal)
4. Marton Ádám (2015) Gondolatok az inflációról, több évtized távlatában (Statisztikai Szemle, 93. évfolyam 5. szám)
Letöltve:
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/statszemle/2015_05_442_1.pdf
(Utolsó letöltés: 15/10/2022)
(10. oldal)
5. Magyar Nemzeti Bank (2022. szeptember) Inflációs jelentés
Letöltve:
<https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-15.pdf>
(Utolsó letöltés: 11/11/2022)
ISSN 2064-8766 (on-line)
(10., 11., 12., 13., 22. oldal)
6. Világgazdaság/MTI (2022. 10. 13.) Elemzők: nem lát tisztán az IMF, túl optimista az előrejelzése
Letöltve:
<https://www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2022/10/elemzok-nem-lat-tisztan-az-imf-tul-optimista-az-elorejelzese>
(Utolsó letöltés: 15/11/2022)
(11. oldal)
7. Központi Statisztikai Hivatal (KSH): Fogyasztói árak, 2022. október
Októberben 21,1%-kal nőttek az árak az előző év azonos hónapjához képest
Letöltve:
https://www.ksh.hu/apps/shop.kiadvany?p_kiadvany_id=10408&p_temakor_kod=KSH&p_lang=HU
(Utolsó letöltés: 22/11/2022)
(13., 25. oldal)
8. Balogh András (2021) Mi okoz inflációt? – A jegybanki politikák és az infláció kapcsolata
(Hitelintézet Szemle 20. évf. 4. szám, 2021. december, 146–158. o.)
Letöltve:
<https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/hsz-20-4-szc1-balogh.pdf>

(Utolsó letöltés: 25/10/2022)
(14., 15., 17., 20. oldal)

9. inflation.eu: Infláció 1976 országonként/régióként
Letöltve:
<https://www.inflation.eu/en/inflation-rates/cpi-inflation-1976.aspx>
(Utolsó letöltés: 27/08/2022)
(18. oldal)
10. Matolcsy György: ezzel a kamatemeléssel látható pontot tettünk egy ciklus végére (2022. szeptember), Infostart
Letöltve:
<https://infostart.hu/gazdasag/2022/09/27/most-elmagyarazza-matolcsy-gyorgy-a-varatlan-merteku-kamatemelest#>
(Utolsó letöltés: 19/11/2022)
(22. oldal)
11. Matolcsy György: Az infláció az új hidegháborúért fizetendő ár (2021.) MNB-sajtószoba, elnöki publikációk
(There are reasons to worry about US inflation/Okkal aggódhatunk az amerikai infláció miatt c. cikkre reagálva, 2021. május 19. FT véleményrovat)
Letöltve:
<https://www.mnb.hu/sajtoszoba/elnoiki-publikaciok/2021-evi-publikaciok/matolcsy-gyorgy-az-inflacio-az-uj-hideghaboruert-fizetendo-ar-100-words-forditas>
Utolsó letöltés: 21/10/2022
(23. oldal)
12. Enric Fernández: Potential GDP and the output gap: what do they measure and what do they depend on? (2013. 05. 02.)
Letöltve:
<https://www.caixabankresearch.com/en/economics-markets/activity-growth/potential-gdp-and-output-gap-what-do-they-measure-and-what-do>
(Utolsó letöltés: 25/08/2022)
(24. oldal)
13. Cyrrus beruházási társaság: Csehországban csökken a legnagyobbat a reálbér a visegrádi országok közül (2022. 11. 20.) Infostart/MTI
Letöltve:
<https://infostart.hu/gazdasag/2022/11/20/csehorszagban-csokken-a-legnagyobbat-a-realber-a-visegradi-orzagok-kozul#>
Utolsó letöltés: 22/11/2022
(26. oldal)
14. Virág Barnabás: Fennmaradnak a szigorú feltételek (2022. 11. 22.) Napi.hu tudósítás
Letöltve:
<https://www.napi.hu/magyar-gazdasag/mnb-kamatdotes-2022-november-inflacio-virag-barnabas.763716.html>
Utolsó letöltés: 23/11/2022
(43. oldal)

15. Magyar Nemzeti Bank: Közlemény a Monetáris Tanács 2022. november 22-i üléséről, 2022. 11. 22., MNB/Sajtószoba
Letöltve:
<https://www.mnb.hu/monetaris-politika/a-monetaris-tanacs/kozlemenyek/2022/kozlemeny-a-monetaris-tanacs-2022-november-22-i-uleserol>
Utolsó letöltés: 23/11/2022
(43. oldal)
16. Hvg.hu/Gazdaság: IMF-jelentés: A kormány is tehet a brutálisan magas magyarországi inflációról, 2022. 11. 18., Hvg.hu)
Letöltve:
https://hvg.hu/gazdasag/20221118_IMF_Az_Orbankormany_tehet_a_brutalisan_magas_inflaciorol
Utolsó letöltés:
23/11/2022
(44. oldal)
17. Vitor Gaspar , Raphael Lam , Paolo Mauro , Roberto Piazza: A költségvetési politika segíthet az embereknek kilábalni a megélhetési költségek válságából, IMF-Blog, (2022. 10.12.)
(a blog a 2022. októberi Fiscal Monitor „Help People Bounce Back” című kiadványon alapul)
Letöltve:
<https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/10/12/fiscal-policy-can-help-people-rebound-from-cost-of-living-crisis>
Utolsó letöltés: 23/11/2022
(46. oldal)

Budapesti Gazdasági Egyetem
Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar

Eredetiségi nyilatkozat a szakdolgozatról/projektmunkáról

Hallgató adatai					
Név, neptun-kód	Csöndör Bence	T	E	8	P G O

Szakdolgozat/projektmunka adatai	
Szakdolgozat/projektmunka címeAz infláció napjainkban.....
Témavezető	Dr. Pintér Tibor

Alulírott,Csöndör Bence..... büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a csatoltan bírálatra és védésre beadott szakdolgozatban/projektmunkában foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

- A felhasznált forrásokat az irodalomjegyzékben feltüntettem, a rájuk vonatkozó, szabályszerű hivatkozásokat a szövegben megtettem. A szakdolgozat/projektmunka más szakon vagy intézményben sem a saját nevemben, sem máséban nem került beadásra. Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatot/projektmunkát az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá. Tudatában vagyok annak, hogy plágium (más munkájának sajátomként történő feltüntetése) esetén a szakdolgozat/projektmunka érvénytelen, ezért elutasításra kerül.

Budapest, 2023. év ...5..hónap ..9... nap

Hallgató aláírása